

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

iversiteit van Amsterdam

U L L I M B A S T O N O O P T I E N D I E T

G. B.

~~1824~~

~~1825~~

OK. 80-971

TRAP DER JEUGD.

Op deze
Dette manier / om hier zy Jonge of Oude
Personen op goede handamenten te leeren
Lezen ende Schryben.

Saar beneffent sey kort vnderriegt om de Penne
wel te snyden / te houden sey te boeren.

Vercierd met Gebeden, Dankzeggingen, en
Christelyke Spreuken.

Hier agter is by gevoegt de maniere van alderhande
Couleuren van Inkt te maken, &c.

Door CAREL DE GELLIERS, Schoolmeester
der Stad Leetwarden.

Vermeedert met de Namen der Steden en Dorpen
van Vriesland, als mede die van de Stad
Groningen ende Ommelanden,

Mede zijn hier by gevoegt de Namen der Boeken
des Ouden ende Nieuwen Testaments / ende
eenige Geslagt-registers uit dezelve.

Op 't nieuws na gezien en van vele Mistel-
lingen verbeterd.

T E A M S T E L D A M ;

By J. BOUWER en de Wed. J. RATELBAND,
Op de Rooze Gragt, zuid-zyde, in de
Bybel-Drukkerij. 1798.

1250

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

L E E Z E R.

Bemide Leezer / dat is niets profijter-
 ijker / dan dat een Kind in zijn Jong-
 bloeiende Jeugd / hem oeffene in het
 A, B, C. en in desselfs fondamenten
 om dies te netter in 't Leezen te wo-
 den + Zoo is 'er ook niets gemakkelijker booz
 een Schoolmeester + (om eere te behalen) als de
 Jeugd te leeren Leezen met een goed fundament /
 het welk hem naderhand vghijven magt ende niet
 mogen genaamd worden Asini ad Tibiam, dat is:
 groote Babokken; ende vergeleeken moogen worden
 by Papieren Nuzen / die met een kleine Wind kon-
 nen om waaijen want een Nuis / dat geen goed
 fundament heeft / kan ligteljk in den grond vallen.
 Zo is 't mede niet de Kinderen / als zo de fonda-
 menten niet wel en kunnen / is 't onmogeljk / dat zo
 eentg begrip kunnen hebben om wel te lezen; de
 onderbinding leert my dageljk / dat 'er Schoollie-
 ren tot mijnent besteed worden / die (zo zo meenen)
 wel Leezen kunnen: maar beter van buften als bin-
 nen Boek: want zo kunnen wel Jan booz Die-
 tel noemen: nochtans haer ondersoekende X we-
 len zo niet wat een Syllabe is / ik laat staan hoeze
 zouden leezen met Syllabens / 't welk zo kinnen moeten /
 ende zeer nut is om dies te netter of zekerder / zonder
 eenige Woorden ober te slaan / te leezen: want daer
 door kan een geheelen zin bedorven worden. Ver-
 halben / bemide Leezer! hebbe ik de Penne by der
 hand genomen + ende alle neerstigheid aangewend

van dit mijn Boekje: / 't welk ik noeme / Trap der
 Jeugd, &c. in Druk te laaten uit gaan, waar
 in ik bewijs / hoe en op wat manier een Jong / ofte
 Oud Persoon / die Lezen nog Schrijven kan / moet
 onderwezen worden / en van Trap tot Trap moet
 leeren op gaan: hier mede mene ik haer niet te lee-
 ren eenige andere Trappen / doo; en al eer zo den
 eersten Trap die ik noeme A, B, C. volmaaktelijch
 (niet van buiten maar van binnen 't Boek) kunnen
 opzeggen / onderscheyden ofte onberkennende d'eene
 Letter van d'ander: ende daer na te onderregten in
 den Tweeden Trap der Syllaben; dat is / tot ber-
 hattinge van een / twee / ofte meer Letteren / doo;
 een enkelde Zelfs-klinker ofte Vocale / welk zijn Dijf
 in 't Getal / namelijk a e i o u, ofte doo; een dub-
 belde Klinker of Consonant / als volgt: b c d f g h
 j k l m n o p q r s t v w x y z. Alzo ik hier na d'zeeder
 aanwyzzen zal.

Aangaande den Trap der Woorden / Olyhtongen /
 Cyphingen ende andere testeerende / acht ik onnodig
 alhier uit te drukken / gemerkt een yeder deselke in
 dit Boekjen / zonder Bil of Waars / in den Dag
 zien en lezen kan / niet twyffelende / ofte dit mijn
 Boekjen zal alle Liefhebbers der Spel- en Schryf-
 konst aangenaam wezen: wenshende doo; mijn
 moeyte en arbeyd geen grooter vergeldinge / van dat
 't selbe in alle Schoolen / tot groot profijt der
 Jeugd / mogte ingeboerd worden. Ende zo ik mer-
 ken kan / dat het **U C.** aangenaam is / zal ik **U C.**
 op een ander tijd beter halboeninge doen: Non fuyt
 in solo Roma Paracta Die, dat is: Komen en is niet
 Gebout op eenen Dag.

Vaart wel.

EER.

Van de rechte Eigenschappen
der Letteren / of A, B, C.

A Angaande de eerste Trap / dien ik noem
A, B, C. zoo zult gy weten / en hier
upt leeren / dat de Letteren van onze
A, B, C. bestaan in Zes-en-twintig
Letteren / als: a b c d e f g h i j k l
m n o p q r s t u v w x y z. Daar welk A,
B, C. alles word geschreven en uitgezukt / wat
eenig mensch in zijn gedagten kan bezinnen / want
indien men de Letteren van het A, B, C. niet en kan /
is 't onmogelyk eenig woord te kunnen leezen of te
verstaan: daerom moet die geene die leezen wil lee-
ren / hem booz eerst wel neerslig seffenen / om alle
de Letteren van 't A, B, C. zo wel Grootte als
Kleine / te leeren kennen en onderscheiden.

Zal hier mede van een beginsel gaan maaken van
het A, B, C. die men de Discipelen op de nabolgende
verscheyden manieren sal duen opzeggen: haer de
Letteren leerende / eerst recht uit / volgens de oude
maniere / ende als dan van agter: daar na de Regel
gebeeld in vier Letteren / drie en twee op de voorgige
manieren / van boven tot onder / ende wederom van
onder tot boven / op dat zy des te veeter de Letteren
onderscheiden kunnen / ende zulks doende / heel ze-
ker in de Letteren / waarinne het Spellten of Boek-
staben gelegen is mogen wezen: want het kan ge-
schieden / dat men met een Letter uit een woord te
laten / 't zelve kwalijh / ja gearzintg Boekstaben of
ter degen Spellten kan.

A b c d e f g h i j
k l m n o p q r s t
u v w x y z.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

Romeinsche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n
o p q r s t u v w x y z.

Italiansche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

Geschreven A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o p q r
s t u v w x y z.

De

Vocalen of Zelfs-Makers.

Het A / B / C werd afgebeeld in Letteren / die men Vocalen heet / dat zijn Dofs-makers ofte Zelfs-Makers / en zyn deze A e i o u.

Men zoude de (y) of ypsilon, inlien men hem hoort uitsprekt en op zyn zelfs noemt (y) bad; een Vocale konnen gebruiken / dog vind eenige tegenwoerping / daarom late weder zyn byheid.

Wanneer nu deze vijf Vocalen getekend worden met een Tittelken of dwaars streepje / zo betekend het / zo veel als een m / ofte n / dog moet niet gebaan worden als by de hoogste noodzaaklykheid / als hier nader te zien is.

Abzektieren.	} maakt	} of	} en			
				a	am	en
				e	em	en
				i	im	in
				o	om	on
u	um	un				

De Vocalen met twee stippen getekend / betekend dat met die Vocalen waar op de stippen staan / weder eene Nieuwe Syllabe moet begonnen worden: 'twelk men ziet in Woorden daar twee / drie of meer Vocalen oger malikander volgen; en die egter niet in die Syllabe uitgesproken mogen worden.

Als	} Beziën	} Teest	} Bezi en.		
				Beergerd	Be-ergert
				Beëerd.	Be-eerd.
				Oost-Indiën	Oost-Indi-en.

Consonanten / of Medeluiders.

De volgende Letteren worden geheten Consonanten of Medeluiders / om dat zy van han zelven geen geluid konnen maken: maar hebben han geluid van de Vocalen: deze zyn /

b c d f g h i k l m n p q r s t v w x z.

De [i] of lange (i) / welke ik [ie] noem / ende de [v] [ve] / welke van ouds genaamt wierd uwe, ende de [w dubbeld' na of dubbeld uve] / dog ten onrechte / want in onze geheele Nederlandschen Taale-gebruyken wy geen Dubbeld' vv, (maar wel in de oude Latijnsche Schrijften / als tvvs, tvvm; &c.) daarom noeme ik die lieber [we] gelijk de Hoogduitschen / en stelle hem mede onder de Consonanten / also 't ook Consonanten zijn / want zy geen geluid van haar zelfs en hebben / als hier te zien is.

Oewyl in de Nederduitsche en geschreebene Druk-letteren niet meer als een (i) in de Capitalen gebonden werd / zijnde deze [I] in de Nederduitsche / en vege (F) in de geschreebene Capitalen; daarom moet men ebenwel acht geben om dezelve als een (lange i) of (je) te Boekstaben / als hy booz een Vocaal staat / en als een (i) wanneer hy booz een Consonant gebonden of gesteld word / als blijkt:

— Dagt / sent / sigt / sok / jukp / Inht.

Dagt / begt / bigt / bol / bulps.

Dat / wet / wit / wol / wulps.

— Liquiten / of Half-luiders.

Alit de woyn. Consonanten worden uitgenomen hijs Letteren / die men Liquiten of half-luidende Letters noemt / ende dat / om dat zy wat zoeter als de andere Consonanten ofte Medeluiders uitgesproken worden / ende zijn deze:

I m n r s.

De Oiphtongen die van twee / en de Ciphtongen die van drie Vocalen of Zelfs-klinkers gemaakt worden zijn deze: aa / ee / ii / oo / ua / ai / ie / oi / eu / au / oe / ou / ep / op / up / aai / aap / een / oei / oep / ieu / en zullen nader in de Derde en Vierde Cap / met verscheiden Exempelen worden aangewezen:

TWEE.

T W E E D E T R A P.

Van de Syllaben.

Wat aangaat de tweede Trap / zo moet gy ook leeren / (konnende alle de Letteren van het A, B, C. heel wel) hoe en op wat manier men een / twee / drie / of meer Letteren by een haegende / een Syllabe kan maken / om daar na een geheel woord te kunnen uitspreken. Hierom tot qeffeningen heb ik een deel der voornamste Syllaben alhier gesteld; want met deze / meest alle Woorden moeten gespeeld wyzen.

Ab eb ib ob ub
 Ac ec ic oc uc
 Ad ed id od ud
 Af ef if of uf
 Ag eg ig og ug
 Ach ech ich och uch
 Ah eh ih oh uh
 Al el il ol ul
 Am em im om om
 An en in on un
 And end ind ond und
 Ap ep ip op up
 Ar er ir or ur
 As es is os us
 At et it ot ut
 Ax ex ix ox ux
 Ba be bi bo bu
 Bla ble bli blo blu
 Bza bze bzi bzo bzu
 Ca ce ci co cu
 Cla cle cli clo clu

Cra cre cri czo cru
 Da de di do du
 Dza dze dzi dzo dzu
 Dwa dwe dwi dwa dwu
 Fa fe fi fo fu
 Fla fle fli flo flu
 Fra fre fri fro fru
 Ga ge gi go gu
 Gla gle gli glo glu
 Gza gze gzi gzo gzu
 Ha he hi ho hu
 Ja je ji jo ju
 Ka ke ki ko ku
 La le li lo lu
 Ma me mi mo mu
 Na ne ni no nu
 Pa pe pi po pu
 Pla ple pli plo plu
 Pza pze pzi pzo pzu
 Qua que qui quo quu
 Ra re ri ro ru

Sa se si so su
 Scha sche schi scha schu
 Schya schze schyt schzo
 schru
 Sla se si so su
 Sma sme sam smoo smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu

Da be bi ba bu
 Bla ble bli blo blu
 Bza bze bzj bzo bzu
 Wa we wi wo wu
 Wza wze wzi wzo wzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwa zwa zwa zwa

Om nu aan te wijzen wat een Syllabe is / ende
 hoe alle woorden met de voorgaande Syllaben
 moeten beginnen ofte eindigen; zo heb ik hier
 het gebed onzes Heeren met Syllaben afgedeelt /
 op dat gy dies te beter de Syllaben zoudt leeren ken-
 nen / en naderhand met volle woorden lezen / ende
 die met dezelfde wel te zamen brengen.

Het Vader Onze.

On-ze / Va-der / die / in / de / He-me-len / [zitt /]
 A-llen / Naam / wor-de / ge-hey-licht. A-ld-er-
 Ho-ning-rij-ke / ko-me. A-llen / Wil-le / ge-
 schie-de / ge-lyk / in / den / He-mel / [al-zo /]
 ook / op / der / Aar-den. On-ze / da-ge-lyk /
 Brood / geest / ons / he-den. En-de / ber-geest /
 ons / on-ze / Schut-den / ge-lyk / ook / wy / ber-
 ge-ven / on-ze / Schut-de-naren. Ende / en /
 leid / ons / niet / in / ver-soe-kin-gen / maar /
 ver-lost / ons / van / den / Bo-zen. Want / A-ld-er-
 is / het / Ho-ning-rij-ke / en-de / de / Wragt / en-
 de / de / Heer-lyk-heid / in / der / Geu-wig-heid /
 A-men.

DER.

DERDE TRAP.

Van 't verschil der Woorden / die met
 een enkelde / ofte met een dubbelde
 Vocale geschreeven worden.

Met mijden verben Cap zal ik u aantwijzen het
 verschil in de klank ende sonatie van een
 Vocaal / ofte twee / in een klein getal van Woord-
 den hier by een gevoegt / om des te beter 't be-
 volg te konnen begripen / ende te setten de nabol-
 gende Woorden ofte Naamen; bevolgens haer Syl-
 laben te mogen lezen / in maniere als volgt.

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ij Dubbel.
Al	Aal	Bil	Bijl
Bal	Baal	Bit	Bijt
Dal	Daal	Dik	Dijk
Mal	Maal	Kil	Kijl
Tal	Taal	Lit	Lijt
Dal	Daal	Mm	Mijn
Wal	Waal	Mm	Wijn
Zal	Zaal	Zin	Zijn
e Enkel.	ee Dubbel.	o Enkel.	oo Dubbel.
Beh	Beeh	Bot	Boot
Bet	Beet	Hot	Hoot
Het	Heet	Lot	Loot
Let	Leet	Nat	Noot
Met	Meet	Nat	Neot
Nat	Neet	Nat	Noot
Den	Deen	u Enkel.	uu Dubbel.
En	Een	Bur	Buur
Hen	Heen	Ur	Uur
Del	Deel		

Dus ziet op wat een groot onderscheid dat 'er is / zo
 in de Spelling als in de zin / tuschen een Woord dat met
 een enkelde of dubbelde Vocale geschreeven word / daer
 men wel op dient te letten. Volgt

Volgt nu 't verschil dat 'er is / zo in de zin als
 Spelling / tusſchen de woorden die met een enkelde
 Voetſyl of een Diphthonge werd geſchryven / als blijkt
 in de volgende woorden:

a	ai	o	oi
Bat	Bait	Bos	Wos
Nat	Nait	Kos	Kois
		Koſ	Kois
e	eu	Stot	Stoet
Vel	Beul	Dof	Dois
Den	Deun		
Nel	Neul	u	up
i	ie	Buſ	Buſſ
Bil	Biel	Huſ	Huſſ
Bih	Bieh	Hut	Hunt
Diſ	Dieſ	Huſ	Huſſ
Fziſ	Fzieſ	Tut	Tuut
Pih	Pieh	Tuſ	Tuſſ
Kih	Kieh	Muſ	Muſſ
Cin	Cien	Put	Puut
Diſ	Dieſ	Hut	Huut
Wii	Wiel	Suſ	Suſſ
Zil	Ziel	Stut	Stuut
Zit	Ziet	Ht	Ht

Nu zult gq verder zien 't verschil tusſchen de
 woorden die men ſchryft met een enkelde of dub-
 belde Conſonant.

b. Enkel.	bb. Dubbel.	g. Enkel.	gg. Dubbel.
Aben	Abben	Dagen	Daggen
Baden	Babben	Dagen	Daggen
Baden	Babben	Wegen	Weggen
Beden	Bebben	Zegen	Zeggen

I. En

I. Enkel.	II. Dubbel.	III. Enkel.	III. Dubbel.
Balen	Baffen	Bremen	Bremmen
Helen	Hellen	Romen	Rommen
Kwelen	Kwellen	Kzamen	Kzammen
Kolen	Kollen	Stzamen	Stzammen
Molen	Mollen		
Malen	Mallen	n. Enkel.	III. Dubbel.
Spelen	Spellen		
Stelen	Stellen	Banen	Bannen
Schelen	Schellen	Manen	Mannen
Schyoten	Schotten	Banen	Bannen
Celen	Cellen	Bonen	Bonnen
Delen	Dellen	Tonen	Tonnen
Zwelen	Zwellen	Zonen	Zonnen.

VIERDE TRAP.

Van de Diphthongen en Triphthongen
met haar eigenschap.

Diphthongen is een samenboeginge van twee Vo-
calen / - dewelke nochtans maar een Syllabe
maakt: in gelijker boegen zijn de Triphthongen
van drie Vocalen te samen geboegt; die men alle
wel behoorden te leeren kennen / om elke Vocaal
te kunnen onderscheyden en wel te leeren uitspre-
ken; also 't een groote verandering in de zin maakt.
En zijn dezen:

	aa		au	
Hard	Daad	Haas	Blau	Klau
Ward	Gaat	Kaas	Dau	Lau
Ward	Waas	Kaal	Flau	Mau
Ward	Haas	Kaar	Gau	Dau
Ward	Kaas	Kwaas	Hau	Snau

eu

eu	ie	oe	ou	uy
Weurg	Bies	Boet	Boutu	Weyt
Deugt	Blies	Boet	Boutu	Feyt
Fleur	Dief	Bzoek	Goutu	Heyt
Geur	Dien	Bzoer	Houtu	Meyt
Heur	Giet	Boer	Joutu	Weyt
Heusch	Hier	Boet	Moutu	Pleyt
Jeugd	Klier	Floers	Koutu	uy
Keur	Kloef	Bloet	Schoutu	Bruyt
Keus	Lier	Goen	Coutu	Duyt
Peul	Mier	Goed	Bzoutu	Guyt
Keuk	Pier	Hoed	op	Bruyt
Keus	Hier	Hoer	Opt	Kruyt
Scheur	Suer	Kloek	Ropt	Bruyt
Steur	Wier	Kloet	Ropt	Kruyt

Hier volgen nu eenige *Uyphoeningen of zamenvoeginge van*
dze Vocalen.

aan of	aai	oeg of	oef
Baan	Baaijen	Boeg	Boejen
Braan	Braaijen	Bloeg	Bloeyen
Kraan	Kraaijen	Graeg	Groeijen
Laan	Laaijen	Maeg	Moeyen
Waan	Waaijen	Koeg	Koeijen
een		ieu	
Geuten	Geuten	Hieuten	Hieuten
Leuten	Leuten	Mieuten	Mieuten
Meuten	Meuten	Nieuten	Nieuten
Sneuten	Sneuten	Spreuten	Spreuten
Spreeuten	Spreeuten		

Daer zou nog veel te zeggen vallen van de (i) (y) en (ij) of (ij) also dezelve op zyn plaats gebruik van grote nauwkeurigheid zyn. om al-
soos de klank van de Letter in de Spelling te onderscheiden / want waar-
ijh / de (i) een (ij) is / en blijft / en niet te pas komt in eindende
Woorden of Syllaben / daarom liever de (y) gebruiken wil / ende de
(i) niet de lange (ij) of (ij) wanneer in de voorpeltende Syllabe een
Vocael daar op volgt. Ende de dubbelde (ij) stel ik in 't midden van
een Woord of dat wat scherper in de Spelling woog komt.

V Y F D E T R A P.

Heerende 't verschil / zo in de

zin als uitspraak / tusſchen b en p / b en t /
ende f en v / inſgelijck de eigenschap van
de c / ch / ph / th / tie / ende æ en œ.

In 't Leezen ende Schryben moet men ſich wel
letten op de woorden die met een (b) ofte met
een [p] geſchreeven worden / want tusſchen een
(Wah) ende een (Bah) iſ in de zin ende ook in 't
Schryben groot onderscheid / als in de Woorden
hier onder geſteld / te zien iſ.

B	Þ	Ɔ	C
Wah	Bah	Dal	Cal
Wat	Bat	Dek	Cek
Wet	Beet	Doorn	Coorn
Wet	Peet	Dugn	Cugn
Wreech	Breech	F	Þ
Wyl	Bijl	Fel	Del
Wier	Bijt	Fol	Dol
Woozt	Boozt		

't Verschil van de uitspraak tusſchen de (f) ende de (b) iſ seer
groot / gelijk de andershaande Woorden aanwijzen / ende word in Drief-
land door kinade gewoonte zeer onderscheidt in de spelling; want zeg-
gende (Fader / Frouw) in plaats van (Bader / Brouw) Daaromt heb
ik nodig gevonden hier onder eenige Woorden hoor te stellen / die niet
eek (v) ende niet met een (f) moeten geſchreeven worden / ende zien
ook daer na geſpeid.

Leest en ſpreekt van deze Woor- den zoetjes upt na de (v) als:	Þ	Maar leesze niet ſcherp als een (f) gelijk	F
	Bader		Fader
	Van		Fan
	Vragen		Fragen
	Deel		Feel
	Dij		Fis
Doegen	Foegen		
Bol	Fol		

Op moet weten / dat 'er zomtijden wel eenige
 woorden met andere Letteren worden geschreven /
 als dat dezelve worden uit gesproken / als: de
 c / ch / ph / th / tie / en æ ende œ.

In de Syllaben daar de (c) voor
 een (e) ofte (i) komt te staan / speld of spreekt
 men de C / gelijk een S / als:

Cicero	} Leest aldus	} Sifero	
Ceremonie			Seremonie
Celinder			Selinder

De (c) voor a / o / u / l / en r /
 spreekt men uit als een (k) : Ook kan men zo
 danige woorden wel met een (k) schrijven /
 mit's het Nederduitsche woorden zijn.

Cato	} k	Kato	Cupper	} k	Kupper
Cabas		Kabas	Cudelsteert		Kudelsteert
Catoen		Katoen	Cupido		Kupido
Coztenaar		Koztenaar	Glaas		klaaas
Conink		Konink	Glaartje		klaartje
Cozf		Kozf	Crab		Krab
Coert		Koert	Creeft		Kreeft
Cofter	Kofter	Cruph	Kruph		

(Ch) of Grieksche (Chi) moet
 men uit spreken als een (g) en niet als een (k)
 gelijk by vele grabelijk woord gewaald /
 als blijkt:

Christus	} Want zou anders zijn	} Christus	
Christoffel			Christoffel
Michiel			Mikiel
Melchizedek			Melkizedeft

(Ph)

(Ph) of **B**zelsche (Phi) moet men **L**ezen
ende uitspreken als een (f).

Phantastie	} <small>leest</small>	Fantastie	Philemon	} <small>leest</small>	Filemon
Pharao		Farao	Phillips		Phillips
Pharizeen.		Farizeer	Philosooph		Philosoof
Phoenix		Fenix	Prophheet		Profeet

(Th) of **B**zelsche (Theta) **L**eeft als een (t).

Theoborus	} L eeft zegt	Teoborus
Theologie		Teologie
Theologant		Teologant
Theophilactus		Teophilactus
Theophrastus		Teophrastus
Thien		Tien
Thisophon		Tisiphon
Thimotheus	Timotheus	

(tie) komt van't **L**atijn / **L**eeft als (tie).

Cozrectie	} <small>leest</small>	Cozrectie	Perfectie	} <small>leest</small>	Perfectie
Excusatie		Excusacie	Pzedikatie		Pzedikacie
Gratie		Gracie	Reberentie		Reberencie
Penitentie		Penitencie	Subjectie		Subjectie

(Æ of æ en OE of œ) **L**eeft men
als een (e).

Ægypten	} L eeft	Ægypten
Præsenteerb		Præsenteerb
Oekonomie		Economie
Pœnia		Pœnia

Z E S D E T R A P.

Inhoudende verscheide Woorden
van een / twee / drie en vier Syllaben:
volgens het **A** / **B** / **C**. heel nodig om
allerhande Woorden te Spellen.

Woorden van een Syllaben.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	W	X	Y	Z
Acht	Balk	Dag	Een	Fat	Gaat	Hat	Icht	Jagt	Kat	Lust	Magt	Nacht	Ocht	Pacht	Quat	Racht	Sacht	Tacht	Vacht	Wacht	Xacht	Yacht	Zacht	
Alch	Bald	Dank	Deen	Feer	Bram	Han	Ikht	Jah	Kan	Leg	Maan	Naan	Och	Pan	Quat	Ran	San	Tan	Van	Wan	Xan	Yan	Zan	
Ag	Bast	Dang	Deel	Fel	Bek	Hals	Ikht	Jaar	Kerf		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Bed	Daem	Deel	Fet	Beel	Ham	Kerf	Taar	Kist		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Bef	Dank	Deel	Foym	Geest	Harp	Kierb	Ticht	Kierb		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Berg	Dog	Deel	Fluk	Git	Hek	Koef	Ticht	Koef		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Bizig	Del	Deel	Fruit	Gum	Heer	Krop	Ticht	Krop		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Brief	Dienst	Deel	Fru	Groot	Hoort	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Buil	Diest	Deel	Fru	Groot	Hedt	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Bol	Dyle	Deel	G	God	Hef	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Bosch	Doof	Deel	Gaan	God	Hof	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Bloot	Doob	Deel	Ga	God	Hop	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Big	Doorp	Deel	Gank	God	Hout	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Boom	Doerf	Deel	Gat	God	Hond	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	
Ag	Boort	Doorn	Deel	Gaan	God	Huis	Lant	Ticht	Lant		Maag	Nag	Och	Pag	Quat	Rag	Sag	Tag	Vag	Wag	Xag	Yag	Zag	

ook

Ood
Op
Of
Oub

P
Paft
Paar
Pand
Paug
Puyf
Pool
Pomp
Pond
Poft
Put

Q
Quak
Queen
Quint
Quo

R
Rap
Rand
Rijn
Rink
Roh
Ruft

S
Schaal
Stad
Stam
Seep
Scheer
Spel
Steel
Ster
Steert
Steur
Schil
Struik

Schiet
Schiep
Sprijf
Spil
Spit
Schoon
Schoen
Son
Sout
Stok
Stoel
Staal
Stuit
Styfk
Stom
Stem
C
Cak
Cand
Cap
Craag

Wolf
Woym
Woub
U
Ugt
Uf
Z
Zak
Zaad
Zaal
Zalm
Zang
Zand
Zeep
Zeeft
Zee
Ziel
Zij
Zijb
Zoom
Zoon

Woorden van twee Syllaben /
volgens het A / B / C.

A
Abel
Akker
Wandoen
Wanzigt
Afgod
Ambagt
Ambeeld
Amptman
Anker
Arbeid

B
Baden
Basten
Balfem
Barbier
Baren
Ballen
Bekken
Bedde
Bergen
Bellen

Berften
Beeften
Bezem
Beurse
Beben
Benden
Bidden
Biegten
Bieden
Binnen
Blijben

Blijzem
Bode
Boge
Boomen
Boter
Bloemen
Broeder
Brouwer
Bullen
Blusfchen
Bullost

C
 Cajus
 Capoen
 Caneel
 Cepter
 Ceder
 Citzen
 Coenraad
 Convent
 Comert
 Custus
 Chaldeen
 Chephag
D
 Danser
 Dager
 Dager
 Dwalen
 Dekker
 Delben
 Denken
 Derben
 Drijgen
 Dienaar
 Diepe
 Dierbaar
 Dingen
 Distel
 Drijben
 Dinken
 Dogter
 Dolen
 Donker
 Donder
 Doopen

Doopze
 Dooznik
 Doefheid
 Doornen
 Donkhaard
 Doppet
 Druibe
 Dufbel
 Dunken
 Dzakker
 Duike
E
 Edel
 Ehel
 Eamer
 Eere
 Ellen
 Erben
 Eeten
 Eben
 Eutwen
 Eike
 Ezel
F
 Fatzoen
 Felten
 Fluwijn
 Fluweel
 Fuenuis
 Feesten
G
 Galge
 Gaper
 Glazen
 Gaaren

Gizen
 Gabet
 Gebed
 Geband
 Geenzing
 Geheel
 Gelukt
 Genagd
 Gezond
 Gepte
 Gierig
 Gieten
 Goedheid
 Goedel
 Gypen
H
 Hakkien
 Haastig
 Haane
 Halen
 Hamer
 Hangen
 Hamel
 Haaze
 Hapsel
 Helpen
 Hemden
 Hemel
 Hammen
 Heide
 Hinde
 Hoeden
 Houden

Honderd
 Honger
 Hoogheid
 Hooglijc
 Hooren
 Hopman
I
 Jaerlijc
 Jagen
 Jager
 Janken
 Janken
 Jode
 Jonker
 Juffrouw
K
 Kachel
 Kakkien
 Katwijk
 Karren
 Katel
 Kapel
 Katzjn
 Kaerste
 Kelber
 Keete
 Keuken
 Ketel
 Ketzer
 Kelken
 Kiezen
 Kisten
 Kitten

Hoeden

Hoeght
 Hoetze
 Hohe
 Hoer
 Hofter
 Hliere
 Knapp
 Knaut
 Knyp
 Knant
 Kwat
 Kwel
 K
 Kach
 Land
 Laker
 Leber
 Lekh
 Leem
 Lelij
 Leer
 Len
 Lep
 Leer
 Leber
 Leber
 Licht
 Licht
 Lier
 Lij
 Lij
 Loo
 Loo
 Loo

Koefjen	Luttel	Nigtje	Deinzen
Koetze	Luipaard	Niezen	Dijne
Koñje	Luiaard	Nepdig	Dijnen
Koper	M	Neigen	Diegten
Kuſſen	Maandag	Naemre	Doorte
Klieren	Maaijer	Noden	Doortier
Knaſpen	Mager	Nonne	Donken
Knauwen	Mannen	Nooten	Droeken
Knippen	Mantel	Noorden	Drukken
Krankheit	Meester	O	Drukken
Kwade	Menig	Once	Drukken
Kwelling	Merken	Onkufich	O
K	Meeter	Onlang	Quakken
Kaghen	Mijnen	Ontdoen	Quakken
Kanden	Milde	Ooge	Quartel
Kaken	Minne	Oore	Quartbeef
Levend	Misdoen	Oudjich	Quartier
Lehker	Misfen	Open	Quarta
Teener	Mislag	Obeng	Quadrant
Leijh	Misſchen	O	
Teeken	Molen	Pagter	
Lente	Monnik	Paden	Haben
Lepel	Moſtert	Paasſchen	Hamen
Teerſſen	Munte	Papier	Hapen
Leben	Mitter	Panne	Hegter
Leber	M	Plagen	Heben
Ligha	M	Planten	Hegel
Ligten	M	Plattreel	Hetzel
Liegen	M	Praton	Hijger
Lijmen	M	Pena	Hilbe
Lijmwaat	M	Penne	Hijlwaat
Looſſels	M	Penſten	Hijder
Loſſijh	M	Penning	Hijſſel
Loumaand	M	Peper	Hoepre
Lobek	M	Pilaar	Hoeris

Kogge	Simpel	Twintig	Water
Koofe	Schipper	Connen	Weeren
Koofter	Snipper	Cozen	Weide
Kotten	Schijben	Cozfen	Wetten
Kuige	Snijder	Coofter	Werbel
Kuigen	Spiegel	Cuigen	Wiege
S	Sille	Cuifcher	Woensdag
Saffzaan	Solde	Cuilen	Woeker
Salaad	Somme	D	Wolke
Salet	Schokker	Dallen	Wonder
Schamen	Schaaker	Dangen	V
Schaben	Schoutwe	Dafter	Vland
Slagter	Sondag	Dafter	Vland
Slapen	Soutbat	Degten	Vzer
Schrage	Schzoeben	Dinkel	Vber
Schamper	Schulden	Denster	Veder
Schelle	Suiker	Derwer	Ving
Schenker	Sutphen	Deften	Vhken
Scheeren	Suster	Dierham	Vker
Schepen	T	Dijftien	Z
Schenzel	Cabberd	Dijftig	Zaailand
Serbaag	Caarte	Dijfchen	Zaafjen
Slechte	Cafel	Dijfcher	Zaken
Sleutel	Calent	Dliegen	Zaafen
Sleeper	Caarken	Doegen	Zanger
Spreekman	Caalen	Dolgen	Zeden
Spelde	Canden	Dolboen	Zeeleand
Sterkheit	Cangen	Doozdeel	Zemel
Stemme	Cappen	Duiften	Zepde
Sterre	Cwaalben	D	Zeven
Sterben	Cermijn	Maaram	Ziekhzee
Sterke	Cergen	Maajer	Zonder
Steden	Cerwe	Maaken	Zonde
Silber	Cerker	Maaker	Zulle
Simon	Cichel	Wambuis	Zozgen

Dalgt

Volgt een ander **A / B / C**, van
 Woorden met drie Spyllaben.

A
 Abberdaan
 Abdijsse
 Akkerman
 Admiraal
 Aankleben
 Aalmijse
 Mannemen
 Aandroepen
 Af-draaijen
 Af-houtwen
 Af-laten
 Af-nemen
 Ageeren
 Aikengshens
 Ambgen
 Anderfins
 Antwoerden
 Arbeiden
 Armelijck
 Armade
 Aberegt

B
 Babbelen
 Bakeren
 Banieren
 Bambeffe
 Band-pzer
 Behlagen
 Behladden
 Bedenken
 Bedyegen

Bedwingen
 Begaben
 Begeerte
 Begeerlijck
 Begeben

Begieten
 Behoutwen
 Behouden
 Beteggen
 Behoben
 Beijden
 Bepinzen
 Berispen
 Berodemen
 Bespleden
 Betamen

Bitterlijck
 Blijdelijck
 Boom-Clg
 Boterijck
 Brouwen
 Buitbegom
 Bullebak
 Bpckozf

C
 Camerick
 Capitell
 Carnellet
 Castellan
 Capellaan
 Claudius
 Coerberden

D
 Dagelijck
 Deernis
~~D...~~
 Deurwaarder
 Doofsteken

E
 Edelman
 Erbaarheid
 Eenigheid
 Eijeren
 Erwete
 Ergeren
 Eindvogel

F
 Fonteyne
 Frontice
 Firmament

G
 Gabinne
 Gestadig
 Gebergte
 Bedenken
 Geheugen
 Geleiden
 Gemeenlijck
 Gemeenschap
 Genezen
 Geneuglijck
 Geneugte

Gersten-meel
Gezelschap
Gebieden
Gelieven
Gerigheid
Gordijnen
Grootelijck
Grootbader
Grootmoeder
Gedure
Geduurte
Gelukkig

G
Haastelijck
Haneham
Hagelen
Handgiste
Hazelwint
Helbaardier
Herbergen
Herbergier
Hardigheid
Hertelijck
Hersenen
Heusfelijck
Heimelijck
Kinderen
Hoenderen
Hobaardig

I
Indiaan
Inghwand
Inhouten
Inkomen
Inlaten

Inzwelgen
Juwelier
K
Kakelen
Kakheelen
Kakhielen
Kameelen
Kaarsmaaker
Kernigse
Kernigse
Kinderen

K
Kammerheng
Kanteerne
Kabeeren
Kehkerheid
Kegpenning
Kendenen
Keutwaarden
Kigtelijck
Kuisieren

M
Magerheid
Mahelaar
Marhgabe
Meesteren
Mesmaaker
Mindering
Minnelijck
Molenaar
Moordenaar
Metzelaar
Midde mal
Mosselman
Mosselen

N
Nagtegaal
Nagelen
Negenig
Negenien
Neerstelijck
Nestelen
Nesteling
Nieuwmaare
Nieuwigheid
Nedigheid

N
Onkuisheid
Oeffenen
Ongezond
Oernoot
Ontbieden
Ontblyten
Ontgingen
Ontheden
Ontdekken
Ontereen
Ontfangen
Onthalzen
Ontleenen
Ontloopen
Ordeelen
Orgelen
Ozhusfen
Ozlogen
Ozraghen
Openbaar
Oergaan
Oubelaar
Ojgebaar

O Den

P
Pennemeg
Parchement
Prestant

Q
Quakzalbor
Qualiteit
Questiens
Quantiteit

R
Raadhamer
Regeeren
Regenbaf
Rijswantel
Reinigheid
Rijkheijh
Romanelen
Rondelijh
Ruidigheid

S
Swabelstok
Swaardberger
Schramelen
Schoenmaker
Slootmaker

**Volgen eenige Woorden op de voorsz-
gaande manieren / makende hier Spilabden.**

A
Arbestien
Afwaktreeren
Affmeegen
Ammelaken
Amsteldam
Antypater

T
Tachtentig
Teekenen
Tichelen
Timmeren
Timmerman
Touwslager
Toetelen
Tuimelen

V
Verbergen
Verblijden
Verbranden
Verklaaren
Verhagten
Verhijgen
Verderben
Verbienen
Verpoemen
Verbzieten
Verbzinken
Verbzinken
Vergeben
Vertweyden
Vergulden

B
Bebestigen
Beballigheid
Betamelijh
Behaerden
Beigberen
Bebedigen

D
Dermanen
Derroeren
Derlijten
Derzhakken
Derfmaden
Dersteehen
Dertereen
Derzoosten
Derweg
Dierendeel
Dazderen
Dromelijh

W
Waarnemen
Wankelbaar
Wandelen
Wapenen
Wekwe
Wederstaan
Weigeren
Waardinne
Windmeulen
Wisselen
Woestijne
Wonderlijh

B
Bonetmaaker
Beringelen

C
Cayenne
Cappellane
Carmelite
Canonike

Doortzappigz.
Dreulbigheid
Dolzinigheid
Dwarfdrifberge

Eergifteen
Elendigheit
Elledogen
Erentefte
Ergerniffe
Eindbogelen

Fatzenereen
Finzerwoelden
Fontijn-ader

Geneugelijch
Bestadigheid
Betrouwelijch
Boedertieren
Godzaligheid
Gulzigheden

Hartnekkigheid
Heerelijchheid
Heimelijchheid
Hinderogten
Hinderlagen
Hoereren

Jagtgoetmie
Inzingerde
Inhalinge
Innerlijchen

Keizerinne
Kzaheelachtig

Langmoedigheid
Ligtbaerdigheid
Loofhoofdigheid

Manierlijchheid
Middelmatig
Minnelijchheid
Murmureeren

Palatigheid
Roedwendigheid
Rozmandgen

Omftandigheid
Onkutfchelijch
Onderdanen
Onderhouden
Onderzoeken
Onderwezen
Ontnagelen
Ontneftelen
Oofpjonhelijch
Ootmoedigheid
Oberlijden
Oberdenken
Obergeben

Pannehoeken
Pafpbaeker
Pafpmaeker
Practifeeren

Profpereeren
Picardgen

Quakelbrugge
Quinkleeren

Kampspoedigheid
Kazerngen

Kegtbærdelijch
Kochelooftheid
Kommelzootje
Kommelingen

Sagtmoebige
Samaritaan
Soegbuldige
Sarazmenten
Standbaftige

Capfijzerpe
Cimmeragie
Czoetelinge
Coebefhadren

Deragtinge
Derkondigen
Derwonderen
Driendelijchen
Doozspoedelijch

Wapen-maaker
Water-moolen
Welfprekende
Wifpeltantig
Wolfsduttel

Z E.

Z E V E N D E T R A P .

Inhoudende de Naamen der
Driefe Steden en Dorpen / als mede die van
de Stad Groningen en Omme-landen;
mitsgaders die van het Oude en Nieu-
we Testament / en eenige Beslagt-
registers uit dezelve / &c.

Beſchryving van Vriesland.

Vriesland legt als in een Wthoek van het
bafte Land / heeft aan 't Oosten het
Landschap Groningen en Omme-lande;
aan 't Noorden de Wadden / of de Eilanden
Ameland en Schiermonnikoog; aan 't Westen de
Zuider Zee / en loopt daar een groot gedeelte tot
aan 't Zuiden geheel om / en aan daar paald het
aan het Landschap Over-ÿffel en Drenthe; zijnde
verdeeld in vier Eeden / als: Oostergo, Wester-
go, Zeven-wolden, ende de Steden, als volgt:

O O S T E R G O

Heeft 11 Grietenyen. Als eerstelyk Leeuwaar-
dera-deel, en is tegenwoordig Grietman de
Ed. Heere Hubbo van Burmania,
heeft 14 dorpen.

Witdum / waar onder is Wytgaard / Swich-
rum / Goutum / Hulsum / Nemoens / Ceerns /
Stiens / Finkum / Huum / Bzitsum / Coznjum /
Jelsum / Lekhum / Medum.

2. Ferwerdera-deel, is Grietman de Heer Ho-
ratus Hiddema van Knys, heeft 11 dorpen.

Ferwerd / Begnum / Hallum / Marcum / Ag-
herk / Wangwerd / Blye / Jannum / Beptsum /
Jeslum / Lichtaard.

3. West-

3. West-dongera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hesse Douwe Ernst van Aylva, heeft 14 dorpen, Hultwert / Cennaerd / Wierum / Nes / Nantum / huisum / Nantum / Nianra / Betterzward / Boznemthuisen / Boznward / Baerd / Foudgum / Brandgum / Waerens.

4. Oost-dongera-deel, is Grietman de Heer Hans Hendrik van Haersma, heeft 13 dorpen, en twee Bagyne Kloosters

Engum / Engwierum / Ce / Jaugwaler / Dogrum / Nekum / Wetsens / Npewier / Npkerk / Paessens / Tioessens / Moza / Met-slawier / de Kloosters Zions / Weert.

5. Collummer-land en Nieuw Cruisland, is Grietman de Heer Willem Hendrik van Hiemstra, heeft 6 dorpen en 1 Klooster.

Collumer-zwaag / Wester-geest / Oldwolde / Collum / Lutkewolde of Augsbuys / Burum / en Een klooster.

6. Agtkerspeken, is Grietman de Heer Anus van Haersma, heeft 8 dorpen en 2 Kloosters.

Suiderhuise / Augustinusga / Op-einde / Drogenham / de Kloten / op 't Wpsel / Buitenpost / Lutkepost / de Kloosters Berkes / Brouwers.

7. Dantuma-deel, is Grietman de Ed. Heer Michael Onuphrius, Baron thoe Schwarzenberg en Hohenlandsberg, heeft 13 dorpen.

Dzifum / Wolterswolde / Dantumawolde / Murmerwolde / Wihertwolde / Binsmageest / Sibzandahuisen / Jarnum / Bredauwerd / Oldkerk / Koodkerk / Deenwolde / Zwaag-Wester-end.

8. Tietzerktera-deel, is Grietman de Heer Hector Willem van Glinstra, heeft 14 dorpen.

Wijns / Oldkerk / Oenkerk / Giekerk / Kijperkerk / Tietzerk / Zuidwolde / Hardegarijs / Bergum / Gestum / Oostermeer / Sumeer / Barijs / Bernwolde.

9. Sma

9. **Snallingerland**, is Grietman de Heer Livius van Haërzma, heeft 7 dorpen.

Ollega / Npaga / Oppeinde / Noorder-dagten / Zuder-dagten / Korteheime / Bozn-bergum.

10. **Idaërdera-deel**, is Grietman de Heer Hans Willem van Camstra, heeft 8 dorpen.

Ibaerd / Agum / Koozda-hulsum / Pziens / Gzout / Warrega / Warstiens / Wactena.

11. **Rapwerderhem**, is Grietman de Ed. Heer Tjalling Edo Johan Heringa van Eysinga, heeft 6 dorpen.

Gaudert / Amstum / Deersum / Poppingawier / Cersool / Sibzandabuyren / en 't Klooster Engtwird / behoorende onder Poppingawier.

W E S T E R G O.

Heeft 9 Grietenyen. En eerstelyk **Menalduma-deel**, is Grietman de Ed. Heer Georg Ulbo van Burmania, heeft 12 dorpen.

Menaldum / Berlekum / Wier / Breetgum / Marsum / Englum / Deynum / Barum / Blessum / Dronstj / Schingen / Slappeterp.

2. **Franekera-deel**, is Grietman de Ed. Heer Jzig George van Burmania, heeft 11 dorpen.

Czum / Nitzum / Wchlum / Midlum / Heebajum / Doonjum / Buut / Fied / Pems / Sweins / Schabsum.

3. **Baërdera-deel**, is Grietman de Ed. Heer Arend van Haërsholte, heeft 7 dorpen en 1 Klooster.

Winnertsja / Firdgum / Czuinmarum / Oosterherum / Serbierum / Pietersbierum / Wgnaldum / 't Klooster Lidlum.

4. Ba-

4. Baerera-deel, is Grietman de Ed. Heer Hans Willem van Aylva, heeft 16 dorpen.

Tozwerd / Wendum / Mantgum / Schillaart / Ooster-wierum / Bosum / Wientwert / Buzdwert / Oosterlittens / Winsum / Baard / Hugs / Lpons / Hplaard / Hiellum / Beers.

5. Hennaerda-deel, is Grietman de Heer Idzard van Sminia, heeft 12 dorpen.

Hennaerd / Agens / Lutketwierum / Ooster-end / Hyaerd / Wommels / Waerens / Cubard / Diele-rijp / Bagum / Spannum / Ebens.

6. Wonsera-deel, is Grietman de Ed. Heer Tjaerd van Aylva, heeft 27 dorpen en 2 Kloosters.

Arum / Allingawier / Burgwerd / Roznwerd / Dedgum / Ermorra / Engwierum / Derwaude / Beuntery / Goest / Herwerd / Nichten / Nies- stam / Idsegahuisen / Kingwerd / Lollum / Lon- gerhon / Markum / Pingsum / Parrega / Blaam / Schettens / Schaerd / Suprig / Cerkwert / Wit- maersum / Wons / Olde-klooster / Oege-klooster.

7. Wimbrifera-deel, is Grietman de Ed. Heer Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania, Ge- boore Rengers, heeft 28 dorpen.

Oppenhuisen / Uitwellingerga / Toztyj / Home- merts / Smallebrugge / Wolds-end / Epeholga / Indij / Neeg / Gasmeer / Apehuis / Sandfede / Olbega / Idzega / Oosthem / Albega / Westhem / Wokum / Nuland / Folsgara / Tsjahoupsen / Hozecheum / Cirus / Schernegoutum / Goninga / Loinga / Gawn / Offingstwier.

8. Hemelum Oudevaart en Noordwolke, is Grietman de Heer Johan Willem van der Haar, heeft 9 dorpen.

Hemelum / Condam / Wans / Scharl / Mol-
que

guerum/ Olbega/ Njega/ Clahuisen/ Golder-
wolde.

9. Het Bild, is Grietman de Edele Heer Willem
van Haaren, heeft 3 Parochien.

St. Jacobus Parochie/ St. Anna Parochie/
Lieve Vrouwe Parochie/ mede de Oude en Nieu-
we Zjlen/ en de Lje.

Z E V E N - W O L D E N

Heeft 10 Grietenyen. En eerstelyk Uttingera-deel,
is Grietman de Heer Frederik van Simina,
heeft 6 dorpen.

Goldehoorn/ Njef/ Arkum/ Cerhoorne/ Cer-
happe/ Almarjij.

2. Engewirden, is Grietman de Heer Martinus
van Bouritus, heeft 4 dorpen.

Cerfloot/ Cjallebert/ Tuinsebert/ Cer-Bant/
en een gedeelte van het Veld Heeren-Deen.

3. Donia-warstel, is Grietman de Ed. Heer Johan
Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 dorpen.

Goingarjij/ Broek/ Ouwsterhaule/ Njega/
Olbjouwter/ Bomaga/ Cjergaast/ St. Nicolaas-
ga/ Idskenhuisen/ Cer Oele/ Indjken/ Lang-
weer/ Boornzwaag/ Tegemeer.

4. Hascherland, is Grietman de Heer Ahasverus
Vegelyn van Claarbergen, heeft 7 dorpen.

Westermeer/ Snikzwaag/ Hascherdijken/ Nje-
hasche/ Oldehasche/ Haschehoorne/ en 't Veld
Joure/ met een gedeelte van het Heeren-Deen.

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno
van Scheltinga, heeft 18 dorpen.

Hornsterzwaag/ Jubbega/ Schuiringa/ Olde-
hoorn/ Njehoorn/ Carluk/ Brongerga/ Nieuwbron-
gerga/ Weildam/ Olbeschoot/ Njeschoot/ Bot-
tum/ St. Johannisga/ de Nieuwe Gaast/ Haule/
Kolljel

Kohel of Nega / Oelsterhuizen / Olega of Hitt-
ken / en een gedeelte van het Olie Heeren-Deen.

6 Lemsterland, is Grietman de Heere Regurus
Lyclama à Nyeholt, heeft 6 dorpen.

Temmer / Oesterge / Vollega / Oosterzee / Echten.

7 Gaasterland, is Grietman de Heere Reguerus
Anæus Lyclama van Wykel, heeft 8 dorpen.

Wpker / Sondel / Njemardum / Oelermadum /
Mens en Balshahutzen / Harich / Kuigehusum /
en het Olie Bakh.

8. Oosterland, is Grietman de Heer Livius Suf-
fridus Lyclama à Nyeholt, heeft 13 dorpen.

Beets / Westertwaag / Oterterp / Ureterp /
Zongerwolde / Ounrswolde / Wynjeterp / Hem-
rik / Typenhuizen / Wispel / Langezwaag / Ho-
tezwaag / Lutwolde.

9. Stellingwerf Oost-einde, is Grietman de Heer Da-
niel de Blok Lyclama à Nyeholt, heeft 10 dorpen.

Oelderberkoop / Npeberkoop / Mackinga / Don-
ker-broek / Hante / Oosterwolde / Berchtele / Appel-
sche / Langedijk / Giflo.

10. Stellingwerf West-einde, is Grietman de Heer
Onno Zwier van Haren, heeft 20 dorpen.

Beul / Noordwolde / Finckega / Steggerden / Pe-
perga / Blesdijk / Npeholtspade / Oelholtspade /
Wolwega / Sonnega / Oelzonne / Npetzonne /
Spangen / Scherpenzeel / Monnichebuuren / O-
belemmer / Npelemmer / Npeholtwolde / Oelholt-
wolde / Ter-Isert.

DE XI. STEDEN.

1. Tentwaarden.	5. Doxum.	9. Wozhuur.
2. Bolsward.	6. Parlingen.	10. Hst.
3. Franeker.	7. Staboren.	11. Hindeloopen.
4. Sneek.	8. Sloten.	

Vol-

**Volgen de Naamen van de Dorpen /
van de Stad Groningen en Emmelanden.**

't G O R E C H T.

**Noordijk / Middelbert / Engelbert / West-
Boek / het Hooge-zand / Sapmeer / Croppwolde /
Noordlaren / Haren.**

De beide O L D - A M P T E N.

**Wagendorp / Borgweer / Termunde / Wolben-
doorp / Midwolde / Midwolde-Hamrik / Scheem-
da / Scheemter-Hamrik / Eeren / Oostwold / Fin-
ferwoud / Beerta / Winschoten / Westertee / Weden /
Wilbang / Zuidboek / Noordboek.**

H U N S I N G A - Q U A R T I E R ;

Ampster-deel:

**Utrum / Olieboorp / Niekerk / Dierhuisen / Hoorn-
huisen / Kloosterburen / Tiens / Dee / Suurdijk /
Warshuisen / Harseng / Maerslagt / Mensinge-
weer / Maerhuisen / Basla - Kaspuert / Noorp /
Weisinga.**

H A L F - A M P S T E R - D E E L.

**Dierhuisen / Sauwert / Bellingeweer / Win-
sum / Obetgum / Kanum / Pietersburen / Cen-
rum / West-Asland / Sarumhuisen / Randeel /
Hsquetd / Wuthuisen / Husinga / Menkeweer /
Emallinge.**

O O S T E R - A M P S T E R - D E E L

**Zuidwolde / Noordwolde / Bedum / Oijns-
hoorn / Onderwolterum / Westertwiftwert / Middel-
slum / Ooiztwert / Cantes / Stitswerd / Waru-
sum / Eppingehuisen / Kottum / Sandweer / Ol-
denzyl / Oost-Asland / Wieden.**

FIVELINGO-QUARTIER:

't Wold-deel.

Spjth / Bierum / Bonluse / Schildwolde / Slochter / Colham / Scharnier / Narkstede / Wepdenschap / Gaermerwolde / Eefinga / Ten Buur / Woltersum / St. Anna / Oosterwolde.

't Hooge Landster-deel.

Delfzijl / Holtwylde / Hittwylde / Saltwert / Marsum / Stedum / Wester-Emdden / Garshuisen / 't Zand / Leermens / Eenum / Wirdum / Appinga-dam / Janstweer / Oltwylde.

't Ooster-deel.

Farnsum / Sterdam / Hebestens / Wentwert / Meethuisen / Sibdeburen / Ten Post / Barrelsweert / Logboez / Loppersum / Zeerijp / Oosterwiltwert / Ciewerd / Iukwerd / Heim.

WESTER-QUARTIER.

Oost Lange-Wolder-deel.

Zuid-horn / Noord-horn / Paen / Rijkhe / Oelheke / Ape Zijl / Luthe-gast / Grote-gast.

Vrede-Wolder-deel.

Leeg-Wieden / Oostwold / Tettelbert / Midwold / Colbert / Apbert / Ruis / Marum / Noordwijk / Sibdeburen / Grijpskerke-en Rugeward / Appende / Dijkblat.

Middagster-deel.

Hoog-kerk / Leeg-kerk / Bozquert / Bierum / Oosum / Barnwert / Aduwert / Hooge Wieden / Farnsum / den Ham / Feerwert / Eefinga / Odehobe / Apehobe / Sacum / Oosum.

Vol.

Volgen nu verscheide Mans ende Vrouwen Naamen, volgens het A, B, C.

A Baruk / Abbe / Abel / Abimelech / Abraham / Achilles / Adam / Adolph / Adriaan / Agestianus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert / Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Artaxerxes / Ahazueras / Athanasius / Aurelius / Abigail / Adriaantje / Magtje / Waltje / Agniet / Anna / Anghie / Antje / Aukje.

B Accius / Balaam / Balduß / Balthazar / Brent / Bartelt / Baruch / Bauke / Benhard / Binnert / Baëtius / Burchert / Bonaventura / Berbertje / Boutwe / Beatix / Beli / Berentje / Betje.

C Cero / Claude / Clement / Christiaan / Coenraad / Cornelis / Cipriaan / Crillis / Cispijn / Cicilia / Celstje / Christijntje.

D Daniël / David / Diederik / Diogenes / Dymus / Dionysius / Douwe / Dominicus / Devora / Dieuwert / Driese / Dorsthea.

E De / Eghert / Emanuel / Engelbert / Esajas / Ernst / Ebert / Ezebius / Eplert / Ezechiel / Elisabeth / Emerens / Engeltje / Eba / Ebertsen.

F Fabiaan / Ferdinand / Pepco / Felix / Frans / Frederik / Florus / Franciscus / Fremontius / Ferrarius / Flamincus / Frontius / Faustus / Faustius / Francijntje / Flora / Fosalgna / Fulpia.

G Abziël / Gerard / Gerbrand / Geurt / Gerrit / Gillis / Gysbert / Goossen / Goostwijn / Gouvert / Gregorius / Gustabus / Geertje / Geertzuit / Geeske / Geeltje / Gretske / Gierje.

Hans / Hage / Hendrik / Hector / Hellas / Hercules / Herman / Hierom / Hillebrand / Hilarius / Hugo / Hubrecht / Haashe / Helena / Hesper / Hoptje / Hillegonda / Hilleje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias / Jesus / Job / Joost / Joseph / Jonke / Isaac / Israël / Julianus / Justinus / Jeltze / Josina / Jiske.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert / Kplianus / Keesje / Kloentje / Katharynje / Klaartje / Klaashe / Kammertje.

Las / Lambert / Laurens / Lenaard / Lieuw / Lodewyk / Lucas / Leonora / Lyntje / Leona / Lysje / Luiske / Lucetta / Lubzich.

Matthijs / Marcus / Marten / Maximiliaan / Melchior / Melis / Meewis / Michiel / Meentje / Machtelt / Margzietje / Maria / Martha / Maashe / Meenshe.

Nabal / Naboht / Nanne / Nathan / Nero / Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Ninus / Neeltje / Nieshe / Nantje.

Obbe / Okke / Octaviaan / Oetse / Olfater / Olybert / Oz / Origenes / Otto / Oymen.

Paulus / Phillip / Pieter / Pancras / Piccarons / Paulijntje / Petronella / Pietertje.

Quang / Quins / Quinijn / Quintiliaan / Quirines / Quadzatus.

Raphaël / Replaf / Replier / Riemer / Ringse / Ritze / Robbert / Roeland / Roelof / Romhout / Rutger / Rudolph / Rebecca / Reimera / Ringhe / Roeloffe / Romhe.

Samuël / Salomon / Sebastiaan / Simpson / Simon / Silvester / Sjoert / Stephen / Sara / Sjouke / Sijje / Stijntje / Sijtshe / Susanna.

Ca.

T Titus / Taro / Targuinus / Theoborus /
 Theunis / Tiberius / Tamire / Tilde / Tey-
 he / Tersch / Titus / Toershe / Tanneke / Teint-
 se / Teunse / Tjalle / Talle / Tamhe / Tuitse /
 Tietse.

V Valentijn / Virgilius / Vleisch / Vrias / Urba-
 nus / Ursfeltse.

W Wraben / Warnar / Watse / Wijnand / Wijtse /
 Willem / Wouter / Willemhe / Wytse.

X Xantus / Xenophon / Xenocratus / Xebertus /
 Xerxes / Xantippe.

Y pe / Yezband / Yezoborus / Yze / Ytse / Yt-
 se / Yba.

Z Zacharias / Zacheus / Zebedeus / Zebertias /
 Zeno / Zerobabel / Zwaantse.

De vier Winden der Waereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De twaalf Maanden des Jaars.

Januarus	Aprilis	Julius	October
Februarius	Majus	Augustus	November
Martius	Junius	September	December

Naamen der Seventien Provincien.

Brabant	Henegouwen	Meckelen
Limburg	Holland	Utrecht
Luxemburg	Zeeland	Oriesland
Geloerland	Namen	Ober Hssel
Vlaanderen	Zutphen	Groningen.
Artois	Cournevis	

Volgen de Naamen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

	Capittel.		Capittel.
Genesis.	i.	II. der Koningen.	xxv.
Exodus.	ri.	III. der Chroniken.	xxv.
Leviticus.	xxvij.	IV. der Chroniken.	xxvij.
Numeri.	xxvij.	Ezra.	i.
Deuteronomius.	xxxij.	Nehemia.	xij.
Jofua.	xxij.	Ester.	i.
Richteren.	ij.	Job.	xij.
Ruth.	ij.	Psalmen.	cx.
I. Samuël.	xxij.	Woberb. Spreuk. Salomons.	xxij.
II. Samuël.	xxij.	Ecclieslastes / of Prediker.	xij.
III. der Koningen.	xxij.	Hooge-Lied Salomons.	xij.

De Boeken der Propheten.

Jesaja.	xlvj.	Jona.	ij.
Jeremia.	li.	Micha.	ij.
Hiëzekeel.	li.	Nahum.	ij.
Jeremia.	li.	Habakuk.	ij.
Ezechiel.	li.	Zephania.	ij.
Daniel.	ij.	Haggai.	ij.
Hofra.	ij.	Zacharia.	ij.
Joel.	ij.	Malachi.	ij.
Amos.	ij.		
Obadja.	i.		

De Boeken des Nieuwen Testaments.

Euangelium Matthei.	xxvij.	II. Tot den Thessalonicusen.	ij.
Euangelium Marci.	xij.	III. Ten Timotheum.	ij.
Euangelium Lucæ.	xxvij.	IV. Ten Timotheum.	ij.
Euangelium Joannis.	xxij.	Ten Titum.	ij.
Handelingen der Apostelen / beschreeven door Lucan.	xxvij.	Ten Philemon.	i.
		Tot den Hebræen.	xxij.

De Sendbrieven Pauli.

Tot den Romeynen.	xi.
I. Tot den Corinthen.	xij.
II. Tot den Corinthen.	xij.
Tot den Galaten.	ij.
Tot den Epheseren.	ij.
Tot den Philippensen.	ij.
Tot den Colossen.	ij.
I. Tot den Thessalonicusen.	ij.

De Algemeene Sendbrieven.

Sendbrief Jacobi.	ij.
I. Sendbrief Petri.	ij.
II. Sendbrief Petri.	ij.
I. Sendbrief Joannis.	ij.
II. Sendbrief Joannis.	ij.
III. Sendbrief Joannis.	ij.
De Sendbrief Jude.	ij.
De Openbaringe Joannis.	xxij.

Volgen eenige Geslagt-registers uit het
Oude en Nieuwe Testament.

i Chronyken 1.

- A** Dam / Seth / Enos.
2. Kenan / Mahalaleel / Jereb.
3. Bensch / Methusalah / Lameth.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japheth.
5. De kinderen Japheth waren Gomer / ende
Magog / ende Medai / ende Jaban / ende Tubal /
ende Mesech / ende Tiras.
6. Ende de kinderen Gomers waren Jshenaz /
ende Diphat / ende Togarma.
7. Ende de kinderen Jabans waren Elisa ende
Charissa / Chittim / ende Dodanim.
8. De kinderen Chams waren Cuß / ende
Mizraim / Put ende Tanaän.
9. Ende de kinderen Cuß waren Seba / ende
Havila / ende Sabta / ende Gaëma / ende Sab-
tercha : ende de kinderen Gaëma waren Scheba
ende Deban.
10. Cuß nu gewan Nimrod : die begon geweldig
te zijn op Warden.
11. Ende Mizraim gewan de Lubim / ende de
Anamim / ende de Lehabim / ende de Naphthim.
12. Ende de Pathrusim / ende de Caschim (van
welke de Philistijnen zijn voort gekomen) ende de
Caphtorim.
13. Tanaän nu gewan Sidon zijnen Eerst-geboor-
renen / ende Heth.
14. Ende den Jekusi / ende den Amori / ende den
Birgasi.
15. Ende den Hebi / ende den Arki / ende den Sem.
16. Ende den Arvad / ende den Semari / ende
den Hamathi.

17. De kinderen Sem's waren Elam / ende Assur /
ende Arphaxad / ende Tub / ende Ham / ende
Uz / ende Hul / ende Gether / ende Mesech.

18. Arphaxad nu gewan Selah / ende Seth
gewan Heber.

19. Van Heber nu zijn twee zoonen gebooren.
de name des eenen was Peleg / om dat in zijne
dagen het aardrijk verdeeld is / ende de name zij-
nes broeders was Joktan.

20. Ende Joktan gewan Almodad / ende Se-
leph / ende Hazarmabeth / ende Jerah.

21. Ende Hadoram / ende Uzal / ende Dikla.

22. Ende Ebal / ende Abimael / ende Scheba.

23. Ende Ophir / ende Habila / ende Jobab:
alle deze waren zoonen Juktans.

24. Sem / Arphaxad / Selah.

25. Heber / Peleg / Behu.

26. Serug / Nahor / Terah.

27. Abram / die is Abraham.

28. De kinderen Abrahams waren Isaac ende
Ismael.

29. Dit zijn haer geboorten: De eerstgebooren
Ismael's / was Nebajoth / ende Kebar / ende Ab-
beel / ende Misam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Habad / en-
de Tema.

31. Jethur / Naphis / ende Kedma: Deze zijn
de kinderen Ismael's.

32. De kinderen nu van Hetura / Abrahams W-
wif / [die] haerde Zimran / ende Jochan / ende Me-
dan / ende Midjan / ende Isbak / ende Suah: ende
de kinderen Jochan waren Scheba / ende Deban.

33. De kinderen Midjan nu / waren Ephra / en-
de Ephra / ende Henoch / ende Abida / ende El-
baal: Die alle waren zoonen van Hetura.

34. Abza

34. Abraham nu gewan Isaac: De zoone Isaacs waren Esau ende Israël.

35. Ende de kinderen Esaus/ Eliphaz/ Rehuël/ ende Ithuz/ ende Jaëlām/ ende Korah.

36. De kinderen Eliphaz waren: Teman/ ende Omar/ Sephi/ ende Gaetam/ Kenaz/ ende Cimna/ ende Amalek.

37. De kinderen Rehuëls waren: Rahaz/ Zerah/ Samma/ ende Mizzu.

38. De kinderen Seits nu waren/ Lotan ende Sobal/ ende Zibeon/ ende Ana/ ende Oison/ ende Ezer/ ende Oifan.

39. De kinderen Lothans nu waren/ Hori/ ende Homam: ende de zuster Lothans was Cimna.

40. De kinderen Sobals waren Mian/ ende Maushath/ ende Ebal/ Sephi/ ende Onam: ende de kinderen Zibeons waren Aja/ ende Ana.

41. De kinderen Ana waren Oison: ende de zonen Oisons waren Hamran/ ende Esban/ ende Ithyan/ ende Uheran.

42. De kinderen Ezers waren Bilhan/ ende Saabān/ [ende] Jaāhan: De kinderen Oifans waren Uz/ ende Aran.

43. Dit nu zijn de Koningen die geregeerd hebben in 't land Edoms/ eer 'er een Koning regeerde over de kinderen Israëls: Bela de zoone Beors/ ende de name zijner stad was Dinhaba.

44. Ende Bela sterf/ ende Jobab regeerde in zijne plaatsē/ een zoone Zerahs van Bozra.

45. Ende Jobab sterf/ ende Husam uit het land der Chemantten/ regeerde in zijne plaatsē.

46. Ende Husam sterf/ ende Hadab de zoone Bedabs regeerde in zijne plaatsē/ die de Midiantten in 't veld Moabs versloeg/ ende de name zijner stad was Abith.

47. Ende Habab sterf / ende Samla van Mas-
reha regeerde in zijne plaats.

48. Ende Samla sterf / ende Saul van Behoboth
aan de rivièr regeerde in zijne plaats.

49. Ende Saul sterf / ende Baäl-Hanan de zoon
Achboz regeerde in zijne plaats.

50. Als Baäl-Hanan sterf / zo regeerde Habab in
zijne plaats / ende de name zijner stad was Bahi:
ende de name zijner huisvrouw was Mehetabeël /
de dochter van Matzeb / dochter van Mezahab.

51. Doe Habab sterf / zo werden Dozsten in
Edom / de Dozst Cimna / de Dozst Wisa / de Dozst
Aetheth.

52. De Dozst Whalsbama / de Dozst Ela / de
Dozst Pinon.

53. De Dozst Kena / de Dozst Cheman / de Dozst
Mizar.

54. De Dozst Magdël / de Dozst Aram: Deze
waren de Dozsten Edoms.

Matthæus I. tot het 17 vers.

Het Boek des Geslagtes Jesu Christi / des
zoon des Davids / des zoon des Abrahams.

2. Abraham gewan Isaac: ende Isaac gewan
Jacob: ende Jacob gewan Judam / ende zijne
broeders.

3. Ende Judas gewan Phares ende Sara by
Chamar: ende Phares gewan Esrom: ende Esrom
gewan Aram.

4. Ende Aram gewan Aminabad / ende Aminabad
gewan Naasson: ende Naasson gewan Salmon.

5. Ende Salmon gewan Booz by Rachab: ende
Booz gewan Obed by Ruth: ende Obed gewan Jesse.

6 En

6. Ende Jesse gewan Dabid den Koning : ende Dabid de Koning gewan Salomon by de gene die Urias [Wyf was geweest.]

7. Ende Salomon gewan Roboam : ende Roboam gewan Abia : ende Abia gewan Afa.

8. Ende Afa gewan Josaphat : ende Josaphat gewan Joram : ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Ozias gewan Joatham : ende Joatham gewan Achaz : ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechias gewan Manasse / ende Manasse gewan Amon : ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josias gewan Jechoniam / ende zyne broeders omtrent de Babylonische oberboeringe.

12. Ende na de Babylonische oberboeringe gewan Jechonias Salathiel : ende Salathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud : ende Abiud gewan Eliakim : ende Eliakim gewan Azor.

14. Ende Azor gewan Saboth : ende Saboth gewan Achim : ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar : ende Eleazar gewan Matthan : ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den Man van Maria / uit welke gebooren is JESUS, gezegt Christus.

Luce 3: van het 23 Vers tot vers 39.

23. **E**nde by Jesus begon omtrent Dertig Jaaren [ond] te wezen / zijnde (alzo men meende) de sone Josephs / des [zoons] Heli /

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Levi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Janne / des [zoons] Josephs.

25. Des

25. Des [zoons] Matthathia / des [zoons] Amos / des [zoons] Naum / des [zoons] Essi / des [zoons] Haggai.
26. Des [zoons] Maath / des [zoons] Matthathia / des [zoons] Semei / des [zoons] Josephs / des [zoons] Juba /
27. Des [zoons] Joanna / des [zoons] Bhesa / des [zoons] Zorobabel / des [zoons] Salathiel / des [zoons] Meri /
28. Des [zoons] Melchi / des [zoons] Abdi / des [zoons] Cosam / des [zoons] Elmobam / des [zoons] Er /
29. Des [zoons] Jofe / des [zoons] Elizer / des [zoons] Jorim / des [zoons] Matthat / des [zoons] Lebi /
30. Des [zoons] Simeon / des [zoons] Juba / des [zoons] Josephs / des [zoons] Jonan / des [zoons] Eliahim /
31. Des [zoons] Melea / des [zoons] Maunan / des [zoons] Matthata / des [zoons] Nathan / des [zoons] Davids /
32. Des [zoons] Jesse / des [zoons] Obed / des [zoons] Booz / des [zoons] Salmon / des [zoons] Naasson /
33. Des [zoons] Aminabad / des [zoons] Atram / des [zoons] Esrom / des [zoons] Phares / des [zoons] Juba /
34. Des [zoons] Jacobs / des [zoons] Isaacs / des [zoons] Abrahams / des [zoons] Chara / des [zoons] Nachoz.
35. Des [zoons] Saruch / des [zoons] Bagau / des [zoons] Phaleh / des [zoons] Heber / des [zoons] Sala /
36. Des [zoons] Cainan / des [zoons] Arphaxad / des [zoons] Sem / des [zoons] Noz / des [zoons] Lamech /
37. Des

37. Des [zoons] Mathusala / des [zoons] Enoch /
des [zoons] Jared / des [zoons] Malaleël / des
[zoons] Laman.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth / des
[zoons] Adams / des [zoons] Soos.

A G T S T E T R A P.

Inhoudende eenige Christelijke
Huis-Gebeden / ende Schrijftuurlijke Spreu-
ken; tot oeffeninge der Jeugd.

O deze Trap geklommen zijnde / ende alle de
boozgaande Trappen wel geleerd hebbende /
volgens mijn Ondertwijf / zullen wy u Liederen nu
niet meer laten Boek-staven / maar ordenteljk ende
wel doen Lezen; tot welken einde wy hier ber-
scheidene Christelijke Gebeden / ende Schrijftuurlijke
Spreuken hebben by een verzameld.

Gebed onzes Heeren.

Matthei VI: vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen [zijt].

1. Wren Naam werde geheiligd.
2. Uw' Koninkrijke come.
3. Wren Wille geschiede / gelijk in den Hemel
[alzo] ook op der Aarden.
4. Ons dagelijks Brood geest ons Geden.
5. Ende vergeest ons onze Schulden / gelijk ook
wy vergeben onze Schuldenaren.
6. Ende en leid ons niet in Verzoekinge / maar
berlost ons van den Boozen.

Want uw' is het Koninkrijke / ende de Macht /
ende de Aertlijcheit in der eeuwigheit / Amen.

Het

Het Morgen Gebed.

O Barmhartige Vader! wy danken U / dat gy
dezen Nagt zo getrouwelyk voor ons gewaakt
hebt / ende Bidden u / dat gy ons wilt sterken met uwten
Heiligen Geest / die ons voortaan geleide / dat wy
dezen Dag / mitsgaders alle de Dagen onzes le-
vens / mogen besteden tot alle gerechtigheid ende hei-
ligheid / ende dat wy in handen nemen / dat onze
ogen altijd zien om uwe eere te verbeelden / also
dat wy alle den voorspoed onzes voorneemens van
uwe milde hand alleen verwagten. Ende op dat wy
zulke genade van U verkrijgen: wilt ons (na uwe
beloofnisse) vergeven alle onze Zonden / door het Hei-
lig Lijden ende Bloedbergieten onzes Heeren ende Zal-
igmaker Jesu Christi: want zy zijn ons van harten
leed. Verlicht ook onze harten / op dat wy alle wer-
ken der duisternisse af-gelegt hebbende / als Kinde-
ren des Lichts in een nieuw leven mogen wandelen
in alle Godzaligheid. Geest ook uwten Zegen tot
de Verkondiging uwes Goddelijken Woords: Ver-
stoord alle de werken des Duibels: Sterkt alle Ker-
kendienaars / ende Overheden uwes volks: Troost
alle verholde ende benauwde harten; door Jesum
Christum uwten lieben Zoone onzen Heere; welke ons
beloofd heeft / dat gy ons alles wat wy in zijnen
Naame bidden / zekerlyk geven zult / ende daerom
ons also heeft leeren bidden: Onze Vader, &c.

Sterkt ons ook in 't rechte Geloof / 't welke wy
van harten ende met den Munde bejden.

Ik geloove in God den Vader, &c.

School-

**School-Gebed / ofte als een hem
wil begeben om te Studeeren.**

P S A L M CXIX.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zyn Pad
zuiver houden, als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 18. Ontdekt myne oogen, dat ik aan-
schouwe de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal uwe
Wet houden, ja ik zalze onderhouden met gant-
scher harten:

Almechtige / Barmhartige God! wy bidden
U om de verdienst en uwes lieben Zoons / giet
over ons uit / na uwre belostenisse / den Geest der
Genade / ende des Gebeds / die ons by U voortrede
met onuitsprekelyke zugten; Keert dog / ô Heere!
uwe oogen af van de menigte ende grouwelykheid on-
zer Zonden; ziet liever aan in 't aanschijn uwes
Zoons onzes Zaligmakers Jesus Christus / ende
om zynent wille / wilt ons te hulpe komen met de
tegenwoordigheid uwes Heiligen Geest / op dat
doer deszelfs genadige ingebinge / ende verlichtinge /
ons Studeeren / het zy in Leezen / Schryven / als
anderzints / een goede ende boospoedige uitkomst
mag verhooren / ter eeren uwes Heiligen Naams /
tot troost ende Zaligheid onzer Zielen / Amen.

P S A L M XXV: vers 14.

De verborgenheit des Heeren is voor de gee-
ne die hem vreezen; ende zyn verbond, om hen
[die] bekend te maaken.

Ge

Bezid dooz den Eeten.

P S A L M CXLV.

Vers 15. Alle oogen wagten op U: ende gy geeft hen haare Spyze t'zyner tyd.

Vers 16. Gy doet uwe hand open, ende verzaigt al wat daar leeft [na U] welbehagen.

HEere Allmagtige God! gy die alles geschapen hebt ende nog dooz uwe Goddelijke hragt onderhoud / ende dat Volk Israëls in de Woestijne gespijst hebt: wilt uwen Zegen stekken over ons uwe arme Dienaars / ende ons Heiligen deze Gaben / die wy van uwe milde goedheid ontfangen / op dat wy die matiglyk ende heiliglyk na uwen goederwille mogen gebzuiken / en daer dooz bekennen / dat gy onze Vader / en een oorsprong alles goeds zyt. Weest ook dat wy altijd ende dooz alle dingen zoeken dat Bestelike Brood uwer Woords / met het welke onze Ziele gespijst werden ten eeuwigen Leven / 't welk gy ons bereid hebt / dooz dat Heilig Woed uwer lieben Zoons onzes Heeren Jesu Christus. Onze Vader, &c.

Also vermaand ons de Heere
Christus.

L U C E XXI.

Vers 34. Ende wagt u zelve, dat uwe Harten niet t'eeniger tyd bezwaard en worden met brasse-rye, ende dronkenschap, ende zorgvuldigheden dezes levens, ende dat u dien dag niet onvoorziens [over] en kome.

Vers 35. Want gelyk een Strik zal hy komen over alle de geene die op den gantschen Aardbodem gezeten zyn.

Be

Gehed na den Eeten.

Alzo spreekt de Heere in 't vyfde Boek Moyses,
in 't agtste Capittel.

Vers 10, 11. Als gy dan zult geeten hebben,
ende verzadigt zyn, zoo zult gy den HEERE
uwen God loven over dat goede Land, dat hy u
zal hebben gegeven.

Wagt u, dat gy des HEEREN uwes Gods, niet
en vergetet; dat gy niet en zoud houden zyne
Geboden, ende zyne Regten, ende zyne Inzet-
tingen, die ik u heden gebiede.

HEere God Hemelsche Vader / wy danken U
voor alle uwre weldaden / die wy zonder ophou-
den van uwre milde hand ontfangen / dat uwre God-
delijken wille is / ons te onderhouden in dit tijde-
lijken leven / ende ons te herzoogen met alle onze
nooddruft: maar verhoort dat gy ons verhoor-
ren hebt tot de hoop van een beter Leben / het
welk gy ons geopenbaard hebt door U Heilig Evan-
gelium. Wy bidden U barmhartige God ende Va-
der / dat gy niet toe en laat dat onze Harten hier in
deze Aardsche ende verganbelijke dingen zouden
gewoeteld zyn / maar dat wy altijd mogen op-
waard zien ten Hemel / verwagende onzen Zalig-
maker Jesus Christus / tot dat hy in de Wolken
verschijnen zal tot onze verlossinge / Amen.

O Barmhartige God! eeuwig, licht / schijnende
 in de duisternisse / op die verduyst de nacht der
 Zonden / ende alle blindheid des Harten: nodien
 op den Nacht beordineert hebt om te rusten / ge-
 lijch den Dag om te arbeeyden: Wy bidden U / geest
 dat onze Lichamen in vrede ende stilheid rusten / op
 datze daar na bekwam zijn mogen te leiden den
 arbeid dieze dragen moeten. Watigt onzen slaap /
 dat die niet onnodigh en zij / op dat wy aan
 Eff ende Ziele onbedekt mogen blijven / ja dat
 onzen slaap zelfs geschiede tot uwer eeten. Verlicht
 de oogen onzes verstands / dat wy in den dood niet
 en ontslapen: maar altijd bekwagten op onzen ver-
 lossinge att deze vrendighede. Bescheemt ons ook
 door alle aanhegtinge des Duvels / ons in U Hei-
 lig gelofde nemende. En hoewel wy dezen Dag
 niet toegebracht en hebben / zonder tegen U groote-
 lighs gezondigh te hebben. Wy bidden U / wilt onze
 Zonden bedenken door uwer groote Barmhartighede /
 gelijk op alle dingen op Aarden niet de duisternisse
 des nachts bedekt / op dat wy daarom van u aan-
 seghen niet verstonen worden. Gheft ook rust ende
 troost allen Kranken / bedroefden ende aangebog-
 tenen Harten / door onzen Heere Jesus Christus /
 die ons also heeft leeren Bidden:

Onze Vader, &c.

Om de Heugt al Lezende tot Godza-
ligheid ende Zedigheid op te wekken.

De Pligt der Kinderen tegens God, tegens
haare Ouderen, ende tegens haar zelfs.

DE bzeze des **HEEREN** is het beginzel der
Wetenschap / de Dwaaze berachten Wysheid
ende Cugt / Prov 1: 7.

Wie de Cugt lief heeft / die heeft de Wetenschap
lief: maar wie de bestzaffinge haat / is ondernustig /
Cap. 12: 1.

En Wys Zoon [hoort] de Cugt des Vaders:
maar een Spatter en hoort de bestzaffinge niet /
Cap. 13: 1.

En Dwaas zal de Cugt zyns Vaders versma-
den: Maar die de bestzaffinge waar neemt / zal
hloekzinniglyk handelen. Cap. 15: 5.

En Wys Zoon zal den Vader verblijden: maar
een zot Mensch beracht zijne Moeder / Vers 20.

Die de Cugt berwerpt / die versmaad zijne Ziele:
maar die de bestzaffinge hoort / krijgt Verstand /
Vers 32.

Wie zynen Vader / ofte zynen Moeder bloekt /
diens Lampe zal uitgebluscht worde in zwarte
Dulsternisse / Cap 20: 20.

Hoort na uwen Vader / die u gewonnen heeft:
ende en beracht uwen Moeder niet / als gij oud ge-
worden is. Koopt de Waarheid / ende en verhoopt-
ze niet: [mitsgaders] Wysheid / ende Cugt / ende
Verstand. Cap. 23: 22, 23.

Die zynen Vader / ofte zijne Moeder berooft / ende
zeid /

zeid / 't En is geene overtredinge; die is des ver-
derberde mans Gezelle / Prov. 28: 24.

De Dage [die] den Vader bespot; ofte de gehon-
zaamheid der Moeder beragt / die zullen de Rabens
der Weelde uit pikken; ende des Arends Jongen
zullenze seten / Cap. 30: 17.

Zo wie zijnen Vader / ofte zijne Moeder slaat /
die zal zekerlijk gedood worden. Wie ook zijnen
Vader / ofte zijne Moeder bloekt / die zal zekerlijk
gedood worden. Exod. 21: 15, 17.

Hebt gij lust tot wijsheid / zo bewaart de Gebou-
den / ende de Heere zal u dezelve verleen. Want
de bresse des Heeren is wijsheid ende tugt: ende
zijn welbehagen is geloofe ende zagmoedigheid /
Syrach 1: 26, 27.

Die den Heere breezen / en zullen zijne woorden
niet ongehoorzaam zijn / ende die hem lief hebben
zullen zijn wegen bewaaren / Cap. 2: 18.

Wie zijnen Vader eert / die verzoent zijne zonden.
Ende wie zijnen Moeder eerd / is gelijk als die
schatten bergabert / Syr. 3: 3, 4.

Wie zijnen Vader verlaat / die is gelijk een Gods-
lasterdar / ende wie zijne Moeder tot toorn ver-
wekt / die is verbloekt van den Heere / Vers 3: 18.

En zijt niet stout met uwe tonge / ende sul ende
slap in 't werken / Cap. 4: 34.

Wijn Kind / berispt de ondertwijfinge van uwe
fetsge aan / ende tot uwe ghyze haren toe zult gij
wijsheid binden. Cap. 6: 18.

De Luyard is te gelijken byeenen beslijten Steen /
ende een pegeijk schuift hem uit over zijne on-eere.
Een Luffe is gelijk een Stoe-diek op den Mist-hoop /
wie hem opneemt / schud de hand af / Cap. 22: 1, 2.

Gewend uwen Mond niet tot Zweeren / ende en
getwend u niet den Heiligen te noemen. Cap. 23: 8.

Wie

Die den Heere breeft / die zal zijne Onderwijzing
aanneemen / ende die haar broeg tot hem maaken /
zullen binden wat haar welbehaagt / Syr. 32: 15.

Mijn Kind / verzoekt uwe Ziele terwijl gij
leeft / ende ziet wat hoor haar schadelijk is / ende
en geeft het haar niet / Cap. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens hare Kinde- ren, om die te Tugtigen ende te Leeren.

Tugtigt uwen Zoon / als 'er nog hoore is: maar
en verheft uwe Ziele niet / om hem te dooden /
Proverbia 19: 8.

Leert de Jongen de eerste Beginzelen na den eisch
zijns wegs / als hy ook oud zal geworpen zijn / en
zal hy daar niet afwijken / Cap. 22: 6.

En weerd de tugt van den Jongen niet: als gij
hem met de Roede zult slaan / en zal hy niet sterben.
Gij sult hem met de Roede slaan / ende zijne Ziele
van de Helle redden / Cap. 32: 13, 14.

Openbare bestzaffinge is beter dan verborgene
Liefde / Cap. 27: 5.

De Roede / ende de bestzaffinge geeft wijsheid:
maar een Kind dat [zig zelven] gelaten is / beschaamt
zijne Moeder. Tugtigt uwen Zoone / ende hy zal
u gerustheid aandoen: ende hy zal uwe Ziele ver-
maakelijkheden geven / Cap. 29: 15, 17.

Hebt gij Kinderen / ondertwijst bezelbe / ende buigt
haaren hals van der Jeugd aan / syr. 7: 23.

En verlangt niet na een onnutte menigte van Kin-
deren / nog en verheugt u niet over Godlooze Zoonen:
indien zij barmhertighoudigen / verheugt u over haare
niet / zo de bzeze des Heeren op haare niet en is. Der-

21
trouwt op haar leven niet / ende en acht hare menig-
te niet. Want Een Regtbaerdige is beter dan [zulke]
Duzend. Ende [t is beter] zonder Kinderen sterben
dan Godlooze Kinderen hebben. Syr. 10: 1, 2, 3, 4.
Kinderen die in een goed leven worden op-ge-
boed: die verbergen de slechte afkomst van haare
Ouders. Kinderen die in veragtinge ende ongeschikt-
heid haar roemen / die bebleken de Edele af-
komste haares Geslachts / Cap. 22: 7.

Wie zijnen Zoon lief heeft die zal de Koede altijd
aan hem bezigen / op dat hy eindelijc van hem ver-
heugt worde. Wie zijnen Zoon tugtigt / zal over
hem berispt worden / ende in 't midden der Der-
maarde Lieden zal hy van hem roemen. Wie zij-
nen Zoon leerd / die zal zijne hand tot jaloes-
heid verwelken / ende in tegenwoordigheit der
Vrienden zal hy over hem vrolijc zijn. Is zijn
Dader gestorven / zoo is 't als of hy niet gestorven
en waare / want hy heeft na hem agter gelaten
eenen die hem gelijk is / Cap. 30: 1, 2, 3, 4.

Wie zijnen Zoon af stijft / die verbind zijne wonden /
ende op elk roepen worden zijne Angewanden ontroerd.
Een ongetemt Paard word wrebelig / ende een on-
gebanden Zoon word moedwillig. Szeeld uw Kind /
ende het zal u verschrikken / speelt met hem / ende
het zal u beboeven. Lagt niet met hem / op dat u
geen smerte en overhame / ende ga ten laastten niet op
uwe tanden en bijtet. En geest hem geen magt in der
Jeugd / ende en overziet zijne ontweetendheden niet.
Suijgt hem zijnen hals in der Jeugd / ende vreekt
zijne Tendenen / terwijl hy nog een Kind is / op dat
hy niet t'eeniger tijt verhard zijnde / u ongehoorzaam /
ende uwer Zielen een smerte zy. Onderwijst uwen
Zoon / ende maakt uw' werk van hem / op dat ga u
niet en stoort aan zijne ongeregeltheit / Cap. 30: 7-13.

En

En geeft uwen Zoon ende Wif / Broeder ende
 Dienst geen macht, over u / zo lange gij leeft / ende
 en geeft uwe Hoederen aan geen ander / en dat gij
 niet / berouwt behhende / om dezelve behoeft te smee-
 ken. Zo lange als gij nog leeft / ende Waken in 't
 is / ende geeft u zelven in niemands anders macht
 over. Want het is beter / dat de kinderen u smee-
 ket / dan dat gij na de handen moet Zoenen ziet.
 Syr. 33: 19, 20, 21

NEG ENDE TRAP.

Leerende, hoe men een Penne wel zal
 snyden, houden ende voeren, &c. Als
 mede van de Punctuatië, Distinctiën
 van 't Lezen ende Schryven: Mits-
 gaders van de Abreviatiën.

De Boorgaande Trappen / van breed
 tot breed / in ordere op geklommen syn-
 de / is UL. allet genoegzaam be-
 hoef / wat het de Spel en Leet-konst van
 noden is / zo ge onze Onderwijzinge maar wel
 hebt waargenomen, Volgt dan nu myn Mo-
 genden Trap / die niet recht mag genoemd worden /
 De Kleine Schryf-konst, die UL. zal leer-
 ren een Penne wel te snyden / te houden en
 te voeren / een fondament om u Letteren wel
 te formieren: ook om wel te Schryven / ende
 op dat desen Trap mede mag dienen door de

geene die sig wyder in 't Lezen wil oeffe-
ny / om Geschreyen Schryft / alt Prieten /
Contracten sy anderzint / te lezen / so heb
ikze met een Geschreyen Schryft laten Bru-
ken / te meer om datse principalyk van de
Schryf-konst handelt / alsoo dat een yegelyk uit
dit eenige Beskryven alderhande soorten van Wo-
ken sy Geschreyen Prieten perfectelyk kan lee-
ren lezen. Intygelyk verscheide handten leeren
Schryven:

Onderrigtinge, om te leeren een goede Penne
te snyden, ofte te bereiden.

Als men een Penne bereyden wil om te
Schryven / moet men hier veel in acht
nemen / so ge in u Schryft of Letteren die ge in
't Schryven maeken wilt / 't is dat ge 't in de
Linker- of Rechter-hand draaijen wilt / dat altdag 't
spitt of punt der penne op die zyde een weynig
hooger af-snedt alt 't ander einde / in dier be-
ge dat de Penne / daerse 't kortte is / u op die
zyde in 't Schryven wat held: maar so het
Schryft heel rogt moet wezen / gelyk men
meestendeel doet in de Staande Nederland-
sche / alt ook in de Spaansche / Romeinsche /
Florentinsche / sy andere handten / maekt alt
dag dat beide de spitzten / ofte puntten der Pen-
ne / een lang gesneden sijn. Alt dag Schry-
vende / maekt dat ge in een gheheel Woord ge-
lang

lang het zelve ook mag wezen / alle Letteren
van 't woord aen maklikeren bind / ende met
een trek volleindet / ende en ligt de Penne
geenzint op / Voor ende als ter 't Woord vol-
komelyk 32 geschreeven. Dit doende / zal u
Schrift zonder enig twyffel goed wezen.

Maniere om eene Penne te voeren of te houden.

De Penne versneden ende wel bereyd zyn-
de / moet men die houding eerst met twee
vingeren. Te weten / met den Duym ende
den Voorste Vinger / daar toe den sey weinig
volgende de maathvolgende; te weten / den
middelften Vinger / sluitende deze drie Vin-
geren alsoe Eric-hoekige wyze om de Penne; met
de twee eerste moet men de Penne meest
houden / den middelften alleenlyk tot hulpe
nemende / op dat de Penne u niet te watter
ter Hand sta. Zy moet ook in 't Schryven
u Vingeren recht uit steeken; Seg de middelften
sey weinigen langer reegende als de twee ande-
re: maar / so dat den middelften op den vierden
Vinger / half / ende den vierden op den klein-
sten Vinger van agter opleune: salzo dat de ge-
heele Hand alleenlyk op den kleinften Vinger
moet steunen of rusten. Dit is nu van de Pen-
ne te leiden / ende wel te houden:

Volgt nu den regte maniere om wel te lee-
ren Schryven.

Ben goede Onderwyzinge, om alle Letteren
wel te formeeren ende te Schryven.

In den eersten moet den Schryver wooten/
dat de Lighamen der Letteren een groot
moeten zyn. De Lettere vord oft merkant/
contdeelt Schoofde of Gestreete: En zom-
mige Schoofde en Gestreete te zamen. On-
der vande en merkante behoort (a e m n o
r v u w y) en deze manken een bloot Lighaam.
Onder de Schoofde en Gestreete zyn sommig-
ge recht oft vord / de andere Hoogt-vogt. De
Hoofde of Gestreete. De recht en vord Ge-
streepte zyn deze (b g h k l p q r s) maar de (f)
en de (f) zyn Schoofde en Gestreete te za-
men. Ende deze metten begonnen vord en
kent de Hoogte van een Letter / vord het Lig-
haam der Lettere daar zy by staen / ende van daar
af gedicht tot het onderste deel. tot van het Lig-
haam / ende op-vaardt halve-maant-vogt / van
de Slinker na de Rechter-hand om-gekrond / de
Hoogte ten minsten van een Lettere lighaam.

En vord en / de Hoofde en Gestreete / na
haar rechte maat / moeten zyn zo lang als vord-
maal het Lighaam der Letteren / bezonder van
de dwarsse en rechte / als in de (o) wat vord de
reundigheid des Lighaams is / namelike vord-vord /
die moet zo lange zyn als vord-maal de Onderste /
als in de (p q r s i j) rechte gestreete / en in de
(g h k l p q r s) Hoogt-vogt gestreete Lettere.

En

By derde / dezze by Hoogt-voyze Schiedde
by Sijterre Lettert (b g h k l) by dezze worddey
begonneny recht beyde 't Lighaam van de Lettert / treck-
kende sent of waermaak. so heegde alt 't Lighaam
van de Slinker-hand af na de Begier / alt 't by
Hooghty / ende van bey woder recht naar / by
de Lighaamty van (b by w) mocten van onder
plat / by dan rond op / te gey 't be gey van 't Boefde
om ogetogen ende besloten worddey / Ende de (g)
onder van de Begier-hand na de Slinker om
getogen worddey / ende de (y) ter contrarie van
de Slinker na de Begier-hand toe.

By vierdey / de rindende (t) worddey getrokkeny
eerst op dezze maniere. (-) by alt dan rond / van
de Begier-hand na de Slinker / Hoogt-voyze
vintent so hoog op-trekkende alt 't Lighaam it /
of weynig hooger.

By vyfdey / de (t) worddey begonneny van beyde
het spilt / maar dwaert na de Slinker-hand toe /
met de hand van de Penne trekkende / by het
Lighaam weert tot beneden toe / met het plat
van de Penne recht weder getrokkeny / ende by 't
scheiden van 't Lighaam van de Steert / by
dwaert-streepken daar door haltende / heel by / 't
is niet nodig te gebruikeny by dwaert-streepken
van 't spitz der (t) want 't gemeen gebruik boord
van de (t) maar simpel van bey tot beneden
met het plat der Penne te brengen / funder an-
der aan senig plat te maaken / maar alleenlyk
by 't begin by Penne by weynig te ligen / by in
't af-

aftrekkelyc zyn Pennen den voornig te drukkelyc of
waarder te houden / Ende die alzo getrokken /
het dwars (-) streepken / 't welck daar door ghaald
moet wezen / heel zyn maakty / alt gezyd it.
Men maakt ook zomtyken een (t) abbeentlyc af-
trekkende alt leuy / Ende onder heel plat / op
deze manier (t) het welck meestendeel geschied
is 't Ende der Woorden / Ende alt day sy ge-
bruykt men het dwars-streepken niet.

Ten laetsten / met desey trek (l) 't welck een
(ll) it / konnen gemaakt worden (bb ll) en
met de (o) konnen gemaakt worden deze navolgen-
de Letteren (a o d e o q) / met den trek van (i) worden
begonnen (ij n p f s r v w) / alzo dat die deze drie Let-
teren (l o i) wel maakty kan / meent ik vastelyc
dat hy het gehele D / B / C. wel zal konnen.

Nota. Dat de Letteren in u Schryven zo
heel spatie van malkanderen moeten hebben /
dat 'er tusschen beide een (i) kan staen. Ook
moet tusschen twee Woorden de spatie van een (o)
ofte ten hoogsten een (m) / ten waer dat gy in het
Schryven eenigen trek van een Letter zond wilken
zyden: voort moeten twee Regels zo verre van
malkander staen alt ieder Regel breed is / alzo
dat de Letteren van de eenige Regel de ander niet
sy roeren / ten zy enige Letteren met gehele lan-
ge Trekken waer: Schryft ook u Regel recht;
daer wel op lettende / zal u Schryft goed zyn.

Volgt

• Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën
 ofte onderscheidinge der Redenen, in
 Lezen ende Schryven gebruikelijk.

No dit alles aangewezen hebbende / kan ik
 niet nalaten / om u diet te perfecten te
 maaken in 't Lezen ende Schryven / UL. door
 dezen Trap te leeren al de Distinctie / Punctua-
 tien / Observatiën / die in onzen Nederlandschen
 Styl ofte Schriften / waargenomen ende in acht
 genomen moeten worden / want zo gy perfect ende
 met verstand wilt Lezen / zo moet gy vooral eerst
 weten / ende in acht nemen waar gy in 't Lezen
 moet ophouden / ofte rusten / om dat sy wel
 te verstaan / om 't geene gy leest: anders is al
 u lezen te vergeeft / ende zonder begrip van sy.
 Maar in 't Schryven is UL. die voornamelyk
 nodig te weten. Want indien gy enige Brief
 ofte iets anders komt te Schryven / zonder Dis-
 tinctie ofte onderscheidinge der Leden / zouden
 niemand wat meninge sy recht konne verstaan
 nog begrypen / Daarom heb ik nodig geagt dezen
 Trap der Distinctie ende Punctuatie (die an-
 dersint medt by de Leet-konst behoord /) alhier
 by de Schryfkonst te stellen / also men recht
 valt moet konnen Lezen / al ser men de
 kragt der Punctuatie kan begrypen: maar in 't
 Schryven moet men die in 't begin noodwendig-
 lyk wel weten te maaken sy te verstaen.

De Punctuatiën zyn dan deze:

1. / Comma of Virgula.
2. ; Punct-Comma of Semi-Colon.
3. : Dabbelde Punct of Colon.
4. ? Interrogatie of Vraag-teeken.
5. ! Adhucatio Verwonderings-teeken.
6. . Punctum of Punct of Stippen.
7. () Parenthesis of Tusschen-stellings-teeken.
8. - Copulatio of t'Zaamen-knoopinge.
9. - Divisio of Schei-teeken.
10. ' Apostrophus of Aphresis, dat is / teeken van wegneming.

Van de Comma of Virgula (/).

Sit Teeken word by de Grieken Comma genoemd / ende by de Latynen Virgula, zyn signuur in de Grieksche en Latynsche Schryfkonst is aldus (,) maar in de Hoog- en Nederduitsche Sprak is t' een schuins recht Streepken / als hier (/) ende met dit Teeken worden onderscheyden de Woorden / Spraken ende onvolkomene Leden / die van tenderley Materie sprekende zyn / nochtant met buiten proposit / in den zelven zin / wat word uytloopen. Ende overal waar deze Comma of Virgula staat / moet men een klein woening rubien / en zyn dedem wat verhalen. Als by Exempel: Ik heb in de Schriftuure van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rykdommen, veel Ossen, veel Koeijen, veel Schapen, en veel Kalveren, &c.

Van de Punct-Comma of Semi-Colon (;).

Sit Teeken word gebruikt om onderscheid te
maak

maakt in *de* *W*ord, daar de *W*olgende *W*orden
 van *z*in *z*ich *z*elfen te *z*ullen *z*eggen, *z*in
 nog *z*iet *z*ich tot *z*ich *z*elfen, *z*in *z*ich
 's *z*elfen te *z*eggen, *z*in *z*ich *z*elfen, *z*in
 derde of *z*ierde deel van *z*ich *z*elfen *z*in.
 Dit by *z*ich *z*elfen: Zo *z*eggt de *z*elfe
 ziet dat ik *z*ich *z*elfen hebbe, *z*in *z*ich
 dat ik *z*ich *z*elfen hebbe, *z*in *z*ich *z*elfen, *z*in
 gantsche Land, &c. Ende *z*in *z*ich *z*elfen *z*in
 Comma, ofte *z*ich *z*elfen, *z*in *z*ich *z*elfen
 van *z*ich *z*elfen; daar *z*in *z*ich *z*elfen *z*in
 langer *z*ich *z*elfen / ende *z*ich *z*elfen / alt by de (2).

Van de Dubbelde Punct ofte Colon. (:)

De Dubbelde Punct of Colon word *z*ich *z*elfen
 agter *z*ich *z*elfen *z*ich *z*elfen / die *z*ich *z*elfen *z*ich
 maakt ofte *z*ich *z*elfen *z*ich *z*elfen / daar
 men *z*ich *z*elfen by *z*ich *z*elfen *z*ich *z*elfen
*z*ich *z*elfen te *z*ich *z*elfen. Dit by *z*ich *z*elfen: Alzo *z*ich
 Eli met een *z*ich *z*elfen ten *z*ich *z*elfen; Ende *z*ich
 zag 't: Ende *z*ich *z*elfen: Myn *z*ich *z*elfen, Myn *z*ich
 der, wagen *z*ich *z*elfen, ende *z*ich *z*elfen, ende
 hy *z*ich *z*elfen niet *z*ich *z*elfen: Ende *z*ich *z*elfen *z*ich
 Kleederen, ende *z*ich *z*elfen in twee *z*ich *z*elfen.
 Daar *z*ich *z*elfen dit *z*ich *z*elfen *z*ich *z*elfen: moet *z*ich
 zo *z*ich *z*elfen *z*ich *z*elfen alt by *z*ich *z*elfen, ende *z*ich
*z*ich *z*elfen langer alt by *z*ich *z*elfen.

Van de Interrogatio, of Vraag-teeken (?)

Interrogatio, of het Vraag-teeken / *z*ich *z*elfen
 alt

alt' mdy iemand sey Vraag-reden, sield / ofte
 iemand tot of wat vraagt: ende word' altort ag-
 ter de Vraag-reden gesekend / Dit by Exempel:
 David riep Abner: Zult gy niet antwoorden
 Abner? Doe antwoorden Abner: Wie zyt gy
 die tot den Koning roept? Doe zeide David
 tot Abner: zyt gy niet een Man, ende wie is u
 gelyk? Waaron dan en hebt gy over uwen
 Hoeren den Koning geen wagt gehouden?
 Op dit Vraag-woorden mag mdy zo lange ruyten /
 alt' by de Colofn.

Van de Admeratio. of teeken der Verwonder-
 ringe / ofte Verbaastheid (!).

Het Teeken van Verwondering of Verbaast-
 heid / moet mdy altyd sielen alt' mdy in 't
 Schryuen sey Leden voor heeft van Ver-
 wondering / Verbaastheid / Verschrikking / of alt'
 mdy enige Beklagte doet / alt' by Exempel:
 O! Hoe ydel zyn de gedagten der Menschen!
 o' Elendig! die geene, die na de Hoogheden
 der Wereld staan! die niet en begeeren dan
 Rykdom en Pragt, ende Hooge Staaten: o!
 Hoe gelukkig is den stand der Armen, ende der
 geener, die haar Brood eten in 't Zweet haares
 aangezichts.

Van het Teeken Punctum (.).

Punctum, ofte Punktken / sield mdy altyd alt'
 de Leden ofte zyn volkomen, ofte geheel. Vol-
 maakt

maakt it / Ende als gy Schryft / so moet gy
 altoot de eerste Letter van het Woord dat 'er
 aan volgt met een groote Voorletter / dat is
 een Capitaal ofte Hoofd-letter / maaken / door
 dien dat gy met dit Puntken de Edey ofte Zin
 hebt gesloten / sy de andere wederom begint:
 Gy moet ook weten / dat men alle Officien ende
 alle Naamen van Menschen / Sedichten / Landen
 den / Steden / Borpen / Planten / Boomen /
 Wouten / Bergen / Rivieren / ende diergelijke
 meer / met een Capitaal ofte Hoofd-letter
 moet Schryven / by Voorbeeld: Het is beter een
 Beer te ontmoeten, die van zyn Jongen beroofd
 is, als een Zot in zynen Zotheid.

Cupischen-stellingē Teeken of Parenthesis (.)

Parenthesis, is in onze Taal te zeggen een
 tussochen-in-stellingē / sy word gezeld / daar
 men iets tussochen de Edey wil in voegen / om
 de Materie diert te blaanderen te doen versmaay /
 't welk men zonder den zin te breken / daar
 ook kan nillaten / sy word getekend met twee
 halve Maantjes / waar van 't eerste halve
 Maantje gezeld word in 't beginzel van 't gezet
 men in steld / die eigentlijk Parenthesis word
 genaamd: ende het ander in 't einde / wiens
 Naame is Conclusio, ende worden getekend
 aldus. () Exempli gratia: als Graef Zoone
 zag, (dien van Natuuren stom was) dat een
 Soldaat zyn Vader wilde doorsteeken, &c.

Van de Copulatio, in het Tattijn; Hyphon, in
't Grieks; een Zaam-knoopinge in het
Duits (-).

Copulatio, Ist in onze Taal sey te samen-
knoopinge: daar mede men twee Woorden aan
malkander knoopt / ende woord gesteld aldus / by
Exempel: Agtet niemand gelukkig eer hy
zyn leven ge-eindigt heeft. Hier ziet gy in
ge-eindigt, hoe dit Woord word gebonden / ende
met dit Teeken te samen aan malkander tey ge-
hegt. ~~Bevolykt~~ Wyn-ranken, Zee-baaken,
Spys-offer, Zamen-komste, Schryf-penne,
tey diergelijcke meer:

Van het Teeken Divisio, (-of-)

Divisio, Dat is sey verdeelinge der Syl-
laby / ende dat moet men gebruiktey als men op
't Ende van sey Logel in 't Schryven / sey
Woord van malkander tey moet doelen / door die
de plaats te kort vald om het geheele Woord te
voeleinden / doelende also 't Woord af met Syl-
laby / tey zult als dan na de laatste gebatene
Syllabe stellen het Teeken voorz. (-of-)

Van het Teeken Apostrophus, (').

Apostrophus, Ist zo veel te zeggen / als sey
weyneninge van sey Vocale, of zelft-klinker /
ende word dit Teeken altoot gesteld in dezelve
plaatze daar die Vocalis, of zelft-klinker is
weg

Voeg genomen / om aen te wyzen, dat daar een
 Vocalis is uitgelaten / als in deze Woorden:
 d'Eerste, d'Akker, d'Eeuwige, t'onzent,
 t'uwent, t'allen tyden, &c. by welke d'Apo-
 strophus moet staan agter de (d') by (t') om
 dat de uitgelaten Vocalis daar behoort te staan /
 betekenende (d') de, ende (t') tot; gelijk of
 'er stonde / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onzent, tot uwent, tot allen tyden, &c.
 Weet ook dat agter de (d') by (t') geen Apo-
 strophus by mag komen / 't by 'z het volgende
 Woord met een Vocalis begint / gelijk zy is de vol-
 gende Woorden niet; want men niet mag schry-
 ven: d'Heeren, d'Staaten, d'Gedeputeerden,
 d'Meester, maar de Heeren, de Staten, de
 Gedeputeerden, de Meester, &c. Welk
 nochtan by veel Schryfenten groovelijk word mis-
 bruikt; zomtydt gebruikt men dit Toeky, op een
 andere manier / ende word altdag een Aphorisme,
 dat is: een voor-af-neming / genaemd / ~~het~~
 altdan het Toeky gesteld voor de ('t of 's) also
 de Vocalis by andere Letteren aldaar weg ge-
 nomen zyn / gelijk zy niet in deze Woorden:
 't was, 't zal, 't welk, 't Volk: 's Morgens,
 's Avonds, 's Nagts &c. Welk hier betekend de
 ('t) het, de ('s) des, als of 'er stonde / het is,
 het was, het zal, het welk, het Volk: des
 Morgens, des Avonds, des Nagts, &c.

Van de Abreviatiën, ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatiën ofte Verkortinge der
Woorden in 't Schryven / sijn in overvloedig
onze Nederlandsche Taale: sy zoudt dit alle wilde
aanroep / behoeft alleen daar tot wel een Groot
boek: zal dan hier nu sleght eenige af-beelding die
meest bekend in gebruik sijn / als volgt:

(Een) word gesteld voor Ende:) Voors. voor
Voorschreef; (voorn. voor Voornemend:) m3.
voor mit; (m3. voor met:) dz. voor dat; (h3.
voor het of Heid:) Sr. voor Seigneur; Mr.
voor Meester of Monsieur:) Ren. Maj.
voor Koninglyke Majesteit; (Princh. Excell.
voor Princelyke Excellencie; (Secd. voor Sec-
daire;) Impetr. voor Impetrant:) Legt. voor
Legation of Legation; (Triumph. voor Trium-
phante:) Cent. voor Centent; (Oblig. voor
Obligato:) sy zo voort.

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenten van de Reken-Konst.

Numeratio, of Tellinge.

Leerde de Getallen noemen en uitspreken / die ge-
maakt worden uit deze tien Cyffers / namelijk:

Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.
1	En	i	10	Tien	x
2	Twee	ii	11	Elf	xi
3	Drie	iii	12	Twaalf	xii
4	Vier	iiii	13	Veertien	xiii
5	Vijf	v	14	Veertien	xiiii
6	Zes	vi	15	Vijftien	xv
7	Zeven	vii	16	Zestien	xvi
8	Agt	viii	17	Zeventien	xvii
9	Negen	ix	18	Agttien	xviii
0	Nulla	o	19	Negentien	xix

Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.	Cyffer- Getal.	Naam of Waardye.	Gemeen Getal.
20	Twintig	xx	200	Twee honderd	cc
30	Dertig	xxx	300	Drie honderd	ccc
40	Veertig	xl	400	Vier honderd	cd
50	Vijftig	l	500	Vijf honderd	cdl
60	Zestig	lx	600	Zes honderd	cdlx
70	Zevenzig	lxx	700	Zeven honderd	cdlxx
80	Achttig	lxxx	800	Agt honderd	cdlxxx
90	Negentig	xc	900	Negen honderd	cdxc
100	Honderd	c	1000	Duizend	mc

Log op een ander Maniere.

Getallen van eenen
 Eenen
 Twentien
 Dertighen
 Vierentwintighen
 Fiftighen
 Sixtighen
 Seventighen
 Achtighen
 Nentighen
 Honderden
 Duzenden
 Ruyken
 Millioenen

Die zyn Getallen al,
 Te noemen niet en weet;
 Van Reekening en zal,
 Hy geven geen bescheet.

- 1
- 12 xij
- 123 lc xxij
- 1234 Im iic xxxiv
- 12345 xiiim iic xlv
- 123456 lc xxiiim iic lvj
- 1234567 Imm iic xxxivm vc lxxvij
- 12345678 xiiimm iic xlvm vic lx viij
- 123456789 lc xxiiimm iic lvim viic lxxxix
- 1234567890 Im iic xxxivm vc lxviim viiicc.
- 96 Zes-en-negentig.
- 374 Drie-honderd Dier-en-zeventig.
- 163 Een-duyzenst Zes-honderd Regen-en-vertig.
- 56008 Zes-en-tyffsig-duyzenst en agt.
- 307685 Drie-honderd-duyzenst 7 Duyzenst 600 en 85

Additio, ofte Optellinge.

Lert hoe men verscheyde Perceelen van Getallen
 in een Somma zal brengen.

9
5
6
7
1
24

Als by Exempel: hier ter zuden staan 9 Gulden / 5 Gulden / 3 Gulden en 7 Gulden / onder maffanberen: om die tot een Sommate brengen 30 begint te werken van onderen op / ende zegge 7 ende 3 maakt 10 en 5 maakt 15 en 9 maakt 24. Zo is u Somma volmaakt: ende beloopt 24 Gulb.

24 Gulb. steld die onder de Linse die onder de boorz-
schreiben Somma staan: gelijk hier boven te zien is.

25
62
34

Hier staat nu ter zijden 25 Gulden / 62 Gulb.
ende 3 Gulden / om deze drie Deceelen in
een te brengen / zo begint te werken onder
aan de Somma / te weten dat de 4 aflopen-
de opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6
ende 5 maakt 11. Nu moet gy weten dat de Rye van
5 / 2 en 4 enkelde Betallen zijn / en de Rye van 2 / 6
en 3 Tienen zijn: daarom steld de 1 van 11 onder de
4 / nu behoud gy 1 / telt die met de naaste Rye van on-
der op / ende zegt / 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 /
steld 12 onder de boorz. Somma by 1 die gy onder
de 4 gesteld hebt / zo is deze Somma ook volmaakt /
en beloopt 121 Gulden / gelijk gy hier boven ziet.

121

Gulb.	Stuif.	Penn.	En koopman geeft int
476	— 12	— 9	476 guld. 12 stuif. 9 penn.
779	— 4	— 6	nog 779 guld. 4 stuif.
325	— 5	— 12	6 penn. nog 325 guld.
345	— 18	— 14	5 stuif. 12 penn. nog
			345 guld. 18 stuif. 14
1927	— 1	— 9	penn. Dage: Hoe veel

dat hy uitgegeeven heeft. Steld deze Betallen onder
malhanderen / gelijkze hier ter zijden staan. Nu begint
van de Regter-hand af: zeggende 4 ende 2 is 6 ende
6 maken 12 ende 9 maken 21 / dan gaat na de vol-
gende Linse / van welke elk Betal zo veel als 10
daet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu de
wijse de Penningen hier mede opgeteld zijn / zo moet
men geen 41 daar onder stellen / maar overleggen
hoe veel stukvers / (het welke de Naam is van de
hoorzaande Betallen) dat 41 penningen maaken /

E 4

en

ende men vind 2 stuivers / ende schieten 9 penningen
 ober / die men onder deze opgestelde Linie der
 penningen stelt / bewijst dezelve geen geheele stui-
 ver en maaken / ende de 2 die stuivers zijn / doet
 men by de stuivers / zeggende / 2 en 8 maaken 10
 ende 5 is 15 ende 4 is 19 en 2 is 21 en 10 alvorens is 31
 en 10 is 41 / betwelke 2 gulden ende 1 stuiver
 maaken / verhalven zet men 1 onder de opgetelde
 Linie der stuivers / ende doet 2 by de volgende Li-
 nie der gulden / werket dan als vooren: zulks dan
 de uitgift hier af is / 1927 gulden 1 stuiver
 9 penningen / als blijkt by 't voorsz. hebben Exempel.

Guld.	Stuib.	Penn.	Guld.	Stuib.	Penn.
1348	— 19	— 12	75432	— 8	— 9
2589	— 7	— 9	32920	— 9	— 8
2354	— 9	— 8	5426	— 7	— 8
3409	— 8	— 9	34783	— 8	— 6
<hr/>			<hr/>		
9702	— 5	— 6	14852	— 14	— 0

Proeve van Additio.

Maar of het gebeurde dat men twijffelachtig
 waas / als men zijn Werk volbragt hadde /
 of dat iemand dachte dat hy hem vergist mogte
 hebben in 't optellen / zo kondt gy twee Somma
 probeeren; werpende alle de 9 daer uit / ende de
 Ciffers die hy dan ober houd van de Somma /
 moet andere gelijk zijn / die gy uit den Facit
 ook ober houden zult / als gy van gelijken al de
 9 daer mede uitgewoopen hebt.

Sub-

Substractio ofte Aftrekkinge.

Dient om het minste Betal van het meeste af te trekken / 't welk gedaan zijnde / zo werd het overblijffel de Rest genaamd. Hier zijn vier zaaken aan te merken: Eerstelijck de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden / de Rest; ten vierden / de Proebe.

Schuld	565
Betalinge	431

Reste	134
-------	-----

Proebe	565
--------	-----

Exempel: Een Koozman is schuldig 565 gulden / waar op hy betaald 431 gulden / Vraege: hoe veel nog de Rest blijft? Om dit te weten / moet men voor eerst de Schuld opstellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de Rechterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blijft 4 / en steld de 4 onder de 1 / daar na zegt 3 van 0 blijft 3 / en steld die onder de 3 / daar na zegt 4 van 5 blijft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest van nog 134 gulden.

Om nu hier af een Proebe te maken / zo verdoert de Reste 134 met de Betalinge 431 / die moeten te zamen weder ehen zo veel uitmaken als de bovenste Schuld bedraagt / te weten 565 / gelijk gy hier boven ter zijden getekend ziet. Ende dit is de rege Proebe van Substractie.

	Guld.	Stuib.	Penn.		Guld.	Stuib.	Penn.
S.	3456	— 9	— 8	S.	58542	— 9	— 9
B.	3345	— 7	— 5	B.	34221	— 4	— 3
R.	111	— 2	— 3	R.	24321	— 5	— 6
P.	3456	— 9	— 8	P.	58542	— 9	— 9

Tafel van de Multiplicatio, Multiplicatio of Vermenigvuldigen.

Leert een Betal / dooz hem zelven / of dooz
eenig ander Betal hermenigvuldigen / waar
toe nodig is deze volgende Tafel wel vastelijck
han buiten te kennen.

2 maal	2 is 4	5 maal	5 is 25	12 maal	2 is 24	
	3 — 6		6 — 30		3 — 36	
	4 — 8		7 — 35		4 — 48	
	5 — 10		8 — 40		5 — 60	
	6 — 12		9 — 45		6 — 72	
	7 — 14	6 maal	6 is 36		7 — 84	
	8 — 16		7 — 42		8 — 96	
	9 — 18		8 — 48		9 — 108	
			9 — 54		10 — 120	
			7 is 49		11 — 132	
3 maal	3 is 9	7 maal	8 — 56		16 maal	2 is 32
	4 — 12		9 — 63			3 — 48
	5 — 15		8 maal	8 is 64		4 — 64
	6 — 18			9 — 72		5 — 80
	7 — 21			9 is 81		6 — 96
8 — 24	10 — 90	7 — 112				
9 — 27	10 is 100	8 — 128				
4 maal	4 is 16	9 maal	10 maal	10 — 100		9 — 144
	5 — 20			10 maal		10 — 160
	6 — 24					10 — 176
	7 — 28				10 — 192	
	8 — 32				10 — 208	
9 — 36		10 — 224				
					10 — 240	
					10 — 256	

Met welke Tafel wy de Cap van
de Fundamenten der Herken-konst zul-
len besluiten / alzo wy H.E. niet meer
als 't beginzel der boorz. Konst / booz-
genomen hebben te onderwijzen.

E L F D E T R A P.

Begrijpende verschelde stichtelyke en Leerzame Hym-spreeken.

Beminde Liefhebbers! hier geef ik u nog eens
ge zeer leerzame / stichtelyke / ende sandachtige
Daersjens in Hym / niet verschelde soorten van Let-
teren gebruikt / om **H.C.** daer door zo veel in het
Lezen en Schryben van de Hym-konst (die nu zo
zeer in zwang gaat) mede allengshens te oeffenen.
Sommige der zelver Daersjens zomtijds na Schry-
vende / eenige altemet Lezende ofte ook van buiten
leerende / daer gy van best toe genegen zult zijn:
want de Hym-konst bermakelyk / zinnelyk / ende door-
dringende is / om de Menschen tot deugden aan te
zetten. Hoop dat **H.C.** deze mijne moette ende ar-
beid niet onaangenaam zal zyn.

Al waar 't sey kund maar die u beerd /
Ey houd u hart niet af-gehoerd:
Wanneer my iemand leeren wil /
Ik maak in 't leeren geen verschil:
Wanneer 't goed is 't geen ik leer /
Laat leeren my / 't zy Knecht of Heer /
Laat leeren my / 't zy Vrouw of May /
Wanneer ik slegts wat leeren kan /
Wie zal / hoe groot of klein in schyn /
Dit hier in myn Meester zyn.
Wagt u, jonge Jeugd! voor 't kwaad,
Of het nu schoon in zwange gaat,
Laat nooit een Dag ten einde gaan,
Of gy hebt eerst wat goeds gedaan.

**Met u vermoed na hoven ziet /
Acht al de Hardfche dingen niet.**

*'t Verstand geoeffend vlytelyk,
Zal worden van Geleerdheid ryk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen lui en leeg,
Zo zal 't vervuilen, en op 't lest
Niet worden dan een Zonden-Nest.*

**Wanneer een Meester leert om Wijs /
En 't Kind wel hoord / zo word het Wijs /
Wanneer men in de Schoole tzeit /
Naar Wijsheid die men hooge acht /
Zoo moet een Meester aan zijn kant /
Zijn Leere passen naar 't Verstand /
De Leerling moet ook aan zijn zo /
Zijn Ooren leenen stakts daar by :
Wel hooren en wel leeren / maakt
Dat 't Kind aan rijpe Wijsheid raakt.**

**Die in haar jonge Jeugd bekwame Konsten leer
Dat zal haar groene tyd en Gryze Jaaren eeren
Dat is de beste Schat, die 't Huis, en overal,
Haar teer-geld, haar vermaak, haar steunzel
wezen zal.**

*Als 't ongeluk den Mensch maakt arm, berooid en bloot,
Zo helpt de trouwe Konst haar Meester in den nood.*
**Wend, jonge Jeugd, het oog van 's Waerelds ydel-
heden,
Die by den Mensch voor schoongeächt zyn hier
beneden,
Maar stierd, ô domme Jeugd! daar U de Deugd
gebied,
Daar zyn geen dingen schoon, dan die men niet
en ziet.**

De Leugd wilt tot de Mierrey gelyk /
Op dat u geen gebrek mag slaan:
So wist niet spaard ter rechter tyd /
Verliet hy Goed by fonger lyd.

Al wat men naar verlies niet weder kan bekomen,
Dient naauw te zijn gespaard, en neerfzig waargenomen,
Zet al wat eeuwig duurd, word in der tijd gezogt,
De tijd, de nutte Tijd, dient uit te zijn gekogt.

De fchaamt' omtrent de teere Leugd /
Dat is een teeken van de Deugd /
Een Teeken van een zagten aard /
Die honderd goede dingen haard.

Wellust word gekogt met pyn,
En zal altoos fchadelyk zyn.

Bedwing het ryfphen Jong en teer /
Maar geen bedwang is / is geen eer.

Neem waar de midd'len u gezonden van den Heer,
God helpt die, die niet lui, hem zelven feld te weer.

Uw' oog moet mikken op het goed,
Uw' oor maar voor de Deugd op doet,
De rest laat loopen, en uw Ziel
Zal krygen 't geen haar wel beviel.

Een Jongman buigt hem neer / vernedert zjine
zinnen /
Wanneer de Wyfheid zelf / hem ondertoght van
binnen /
Maar ledig van den Leer der Wyfheid / staat
hy hoog /
Verheft hem zelven ftoot / en pronkt maar wat
in 't oog.

Hoe

*Hoe Zalig Leeft en Sterft de Man;
Die hier wel Leeft, en sterven kan.*

*En Nijdig Mensch heeft groot gekwel/
Wanneer het gaat zijn Naasten wel.*

*Die zig laat eer aandoen, meer als 't betaamd,
Is wreed, geweldig trots, of gek te zyn genaamd.*

*Och! hoe is de Mensch verblind,
Die alleen zyn Vleesch bemind,
Die de zotte Waereld kiest,
En zyn waarde Ziel verliest.*

*Betrouwt geen Hypocryt, of Vriend op valsche gronde,
Die anders is in 't Hart, en anders in den Monde.
Van vooren is hy wit, en bied ic Vriendschap aan,
Van agteren is hy zwart, vol Haat en Nij belaan.*

*Daar is geen Weg zoo kwaad/
Maar de Deugd niet booz en gaat.*

*Hoe rolt het los geluk, hoe gaan des Waerelds zaak,
't is Rook, 't is enkel Wind, al wat de Menschen maaken,
'Haar voorspoed Eer en Staat; haar hoogst geagte goed,
Gaat schielijk op en neer, gelijk als Ebb' en Vloed.*

*In 't straffen God wel langzaam is/
Maar als hy straft/ hy straft gewis.*

*De Zegen Gods maakt Ryk, zyn Oogen voor ons
waaken,
Ei wilt dan niet te zeer naar Aardsche Goederen
haaken,
Maar zoekt eerst Godes Ryk en zyn Gerechtig-
heid;
Kost, Kleederen, Drank en Huis, is u dan al
bereid.*

Die

Die leugen spreekt zoo voor als naár,
Word niet geloofd al spreekt hy waar.

Sie daar sey Ambagt heeft geleerd /
Sie heeft ter nood waar hy op leerd /
Seey Ambagt / so gering mey doet /
Dat niet sey sey Meester weest.

Den geest vergaat / Verstand verdoord /
Wanneer het niet ge-offend word.

En zegt niet alles wat gy Weet,
Nog gelooft niet wat elk uytmeect,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u Mond.

Wanneer de angst ons meest verbaast,
Dan is Gods hulp ons 't allernaast.

Seey kwaad gemoed haard groote py /
Sie wel doey / blyd sy brolyk sey.

En Spand die daer kijft en zal u niet berraden /
Al maekt hy veel gebaat / veel minder zal hy scha-
den /

Maar / die daer zwijgt / die zal u hzenken on-
berwaagt:

En gebeen u een steek / eer gy het zift verbaagt.

Het leeren word niet in-gedrongen,
De lust moet wozen in den Jongen.

Zodanig als de Mensch heeft afgeleid zyn Leden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes Oordeel treden,
Zodanig als de Mensch daalt neder in het Graf,
Zodanig reist by op, in vreugd of belsehe straf.

Wat

Wat scharp is in de Mond, dat doet de Spysse smaken,

't Is Peper, Zout, Azyn, die goede Sauze maken :
Geeft Kinders zoete Koek, en Vrouwen nieuwe Most,

Wat op de Tonge byt is regte Mannen kost.

Wie zorgeloos hem verlaat op bystand van zijn
Bzinden /
Die zal hem in der nood beerlijck bezogen vinden.

Witte Ravens vind men zelden,
Alzo zelden vind men trouw,
Maar die zyn hoop op Gods wil stelden,
Hadden daar van nooit berouw.

*Het Kind van booze Geest, verbeterd en veradrd,
Na dat de Ouderen tugt, de Roe gebruykt of spaard,*

Ach! 't is een nietig ding / dat wy hier Schoon-
heid noemen /
Daar op de Waereld sloft / daar van de Vrouwen roemen.
Neemt weg een enkel Del / al wat daar onder leid:
Is niet als bulle stank en regte builigheid.

't Is alles wel als 't al is wel,
Want 't einde maakt ook dikwils spel.

*Al slaapt de Waarheid voor een tijd,
Zy word gewekt tot Leugens spijt.*

Woes de Menich is 't ligt te Liegen /
Maar wie kan **SOSES** oeg bedriegen?

So jonge Luiden wisten 't wel,
En Oude Luiden konden 't Spel;
Geen van hun beide zouden ooit,
Zo lang zy leven zyn berooit.

Wat is van 's Waerelds bzeugd / de Jeugd is haast
berdwennen /

En met de snelle Jeugd / gaat ook de bzeugd daar
heenen /

En als den hozten Dag / ten einde is gegaan /
Wat bzeugde / wat berdziet / het is 'er mee gedaen;

*Een kwalyk opgetrokken Kind,
En is niet beter als een Rind,
De Kinders zyn, of hart of zagt,
Na dat zy worden opgebracht.*

En Oordeel niet, maar 't oordeel schort,
Op dat gy niet ge-oordeelt word,
Want met die maate die gy meet,
Zult gy daar na ook zyn besteed.

*By is van Seet by Wyheid met /
Siet altyd op het sinder bet.*

Den Iep word van den Drop allengskens uitge-
geeten /

Het Staal word door de Lugt / en met de tyd her-
sleeten /

Al valt den Eiken Boom niet juist den eersten
slag /

Hij breekt zyn stelen huzin op 't einde van den
Dag.

11/23
En doet geen Kosten wie gy zijt,
Meer als u Winst en Renten lijst.

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Leden,

Zo is ook Mensch en Mensch verscheiden in de
Zeden,

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Spijs,

Zo heeft ook ieder Mensch een onderscheiden
wijs.

Een Biergaard die sprek / dat hy veel liever wanne /
Een Lepel Gouds als van Verstand een volle Canne /
Maar een Konst-liebend Man agt meer in zijn
gemoed

Een druppel Wijsheid / als een heele Zee vol
Goed

Tot d'Aard wy al te zaam behooren,

De Dood die komt ons alle by,

Wy worden ongelijk gebooren,

Maar in gelykheid sterven wy.

Een slaas / wat is den Mensch? een Wind / een
Rook / een Waassem /

Een Schaduw zonder Lijf / een Damp / een ligt
Waassem /

Een Mist / een schrale lugt / een teer en nietig
Wat /

Een broffen Warden-pot / en ik en weet niet wat.

Al wat beginzel heeft ontfaan;

Dat moet eens tot het einde gaan,

En wat 'er ooit gebooren was,

Het moet al sterven vroeg of ras.

Een

Een Vriend moet om een Vriend een oud gebrek
verlaten,
Een Vriend moet om een Vriend zyn eigen we-
zen haten,
En worden als zyn Vriend, een Vriend moet
om een Vriend,
Vrywillig onderstaan, ook dat hem niet en diend.

't Is een Wijs Mensch / die kan zien
Wat hy doen moet / of moet bliên /
Maar nog Wijzer is de Man /
Die zijn fouten merken kan;
Aldertwijst die / zonder Rijd /
Scheld zijn Naasten's Misdaad kwijt.

*Wild gy reizen door het Land,
Hebt Vyf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels oor,
Dat is, past op u geboor,
Hebt het ooge van een Valk,
Dat is, let op menig Schalk,
Hebt de Beenen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen werd,
Hebt dan ook een Verken's muil,
Dat is gezeid ontziet geen vuil,
Hebt een Kemels-rug in druk,
Zo treft u niet 't ongeluk.*

*Wie met de Goeden omme gaat /
En acht ik nooit myn loven kwaad /
En die met kwaden veel verkerd /
En heb ik nooit voor goed ge-eerd.*

W/a Die in weetde zijn gewend:
En van doefheid nooit geschend:
Die 't getuk van alle kant/
Dalt gelijk als in de hand/
Dallen dikmaals onder voet/
Dooz haer al te groote Goed;
Di te hoog verheben Staat/
Dooz zijn zwaart' om laage gaat.

Een groote Rab/ en niet daar in/
Een groote Ponce zonder Ginn/
Een groote Stad en weinig Lidy/
Een groote Bourb en niet Voorzien/
Een groote Schuur en weinig brand/
Een groote Rop en klein verstand.

Eere die de Wysheid geeft,
Altyd bloeid en altyd leeft,
Die Geleerd is en begaast,
Die zyn Borst met Wysheid laast,
Heet, nog hoon, nog lange tyd,
Nooit zyn Naams of Eer verslyt,
Een Geleerd Verstandig Man,
Na de Dood nog leven kan.

God en niemand meer te vreezen,
Wel doen, altyd vrolyk wezen,
Eer aandoen zyn Ov'righeid,
Leven vroom in stilligheid,
Buiten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zyn eigen Werk,
Goed ter nooddrift en geen meer;
Zulk een leven ik begaer.

TWAALF-

T W A A L F D E T R A P.

Leerende allerhande Couleuren van
Inkt te maaken, ook Goud en Zilver uit
de Penne te schryven, met nog eenige
aartige secreten der Penne.

NU hoor 't laatst ende tot een toe-gift / indien gij
N. L. Schrijft met eenigerhande Couleuren be-
reren wilt / ende gaerne zoudt weten hoe men al-
lerhande zoorten van Inkt zoude konnen maaken /
zo heb ik 't meestendeel der Inkten en Couleuren (al-
daar 't nodig) alhier gesteld : Daarenboven / op
wat maniere gij met Goud en Zilver zult mogen
Schrijven / ook mede de Temperature tot alle de
Couleuren te maaken. Hier by heb ik ook nog eenige
secreten der Penne gesteld : alles tot N. L. Oeffeninge /
gerijf / lust / bemaak ende profijt.

Om zeer goede Zwarte Inkt te maaken:

Nemt onder half Pond Regenwater / ende doet
daar in drie Onzen gebroken Balnoten / ende
laat 't zo stagn twee Dagen in de Zonne / dan doet
'er nog twee Onzen Ongers Koper rood by / klein
geslooten / ende roerd 't wel onder een met een Siph /
ende steld het wederom twee dagen in de Zonne : Ten
laasten doet daar nog in een Once Gomme van A-
rabien die zeer klaar is ende klein gestoten / met een
once Gynaat-appels schellen / indien gij die behouwen
hant. Laat 't dan een weinig zieden met een zagt
Ouur ende giet het klaar boven af / dat zult gij mogen
bewaren in een Glas of Loden Vat / ende het zal zeer
zwarte en uttermaten goede Inkt zijn.

Een andere maniere; om zeer spoedig goede
zwarte Inkt te maaken.

G zult nemen drie Pinten Wijn / een Vierendeel
van een Pond Salnoten in stukken gebroken /
laatze zieden in de voorsz. Wijn / altijd wel om roe-
rende / tot dat een verben deel van den Wijn in ge-
zoden is: neemt het als dan van 't Vuur / ende nog
laauw zijnde / doet 'er een Vierendeel ponds Koper-
rood in / ende roerd het nog een weinigtijds wel / ende
laat het staan tot des anderen daags. Neemt dan
een anderen Pot of Kruik / daer in ga die Inkt
wilt laten / ende roerd hem eerst wel om / ende
zigt hem door een Doek of Ceems in een andere
Pot / ende doet 'er dan in vijf Oncen Gans / ende
dy zal zeer goed en zwart zijn.

Om Roode Vermilioenen Inkt te maaken.

N neemt Vermilioen / ende wijf het op eenen Steen
heel fijn / tot dat het geelachtig word / met
schoon Water / ende dezelve gewaschen zijnde / zult ga
't zelve Vermilioen leggen in een stuk Krijt / 't welk
ga hol gemaakt zult hebben / daer zal de vogtigheid
intzekken / ende droog zijnde / doet het in een Doek-
je: Als ga nu uw Vermilioen bezigen wilt / neemt
daarvan zo veel ga wilt / mengtze met geprepareerd
Klaar Ey / of wit van een Ey / zo dik als Byp /
laatze in de Zon droogen in een Glas / ende wel
gedroogd zijnde / doet het in een Doekje / ende wil-
lende rood schrijven / meng het dan meest met Water
ende klaar Ey Nota. Zo in uwe Dertwe eenige
Blaasjens of Bultjens komen / zo neemt wat Wa-
terre uit uw Ooren / of een Doppeltje Osse Gal /
of een weinigtijds Azijch / doet het in de Dertwe / zo
zullen in 't roeren herdwijnen.

Een

Een goede maniere om Bresilie te bereiden.

Nemt een **Mingelen** goed klaar oud **Bier** / twee gemeene **Roemers** oud **Begen-water** / een **Roemer** **Wijn-azijn** / doet daar in een half **Pond** **Bresilie** / drie **Lood** witten **Klaaren** **Wuin** / ende een **Lood** **Gummi** **Tragacanti**, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als van klaar af / ende behoud het reinelijc dat 'er geen **Stof** nog **vuiligheid** in komme / 't word hoe langer hoe **schoonder**.

Nog een maniere om heel schoon Rood Bresilie te maaken.

Nemt een **Lood** **Bresilien-hout** / klein gemalen / ontzent zo veel **Wuin** / ook gebroken / in een half pint **Potje** / ende daarop **Begen-water** gegoten / tot dat het **Hout** bedekt is / laat het een **Dagt** **welen** / doet 'er dan 's **Morgens** zo veel **Wijn-azijn** by / dat het **Potje** op drie vingeren **hooch** bedekt is / ziedet die te zamen / tot dat het vierde deel ofte meer in-gezoden is / op zult het dikwils onder het zieden om-roeden / daarna zult op 't zelbe **doez** een **doek** zetten / in eenen **schoone** **Pot** / stopt hem wel dicht / 't zal goede **Inkt** zijn.

Om schoone Blaauwe Inkt te maaken.

Nemt wel gezuiverde **Smalte** / mengte met **Gom-water** / ende dat matig / dat het niet te dik en zij: en om de proebe daer van te doen / zo maakt een **Letter** of twee met de **Smalte** / ende droog zijnde / legt 'er een **schoon** **Papier** op / wijft dat **Papier** 't welc op de **Letter** legt / sijt met de hand; wijft de **Smalte** aan 't **Papier** hangen / zo moet 'er meer **Gom** in. Om wel met de **doez** **Smalte** te mogen **schrijven** / zo moet men een **slappe** **lange** **gespleten**

Denne hebben. Zo de smake byzin word dooz te lange staan / zo giet het Gom-water af / ende doet 'er klaar Water op / roerd het wel om / en laatzte zinken / ende giet als dan het Water daar van / tot datze weder schoon is / ende als gysse wederom bezien wilt / giet 'er Gom-water op als booren.

Om op drierhande maniere Geele Inkt te maken.

Nemt Opziment / ofte Antipigmentum , sijn gewezen met klaar Eye getemperd / is schoone Geele Inkt.

Desgelijks Zaffraan met Eper-doozns gemengt / is goede Geele Inkt.

Item / Zaffraan geweeht in versche klaar Eye / een Etmaal lang / giet dat geel Ey-water in een Potte ofte Schulp / ende tempert daar wat herelbe Masticeot in / 't is ook schoone Geele Inkt.

Om Groen te maaken, daar men mede Schryven ende Verwen kan.

Nemt Spaans Groen / Litargerium ende Quis- zilber / stant het al te zaam met Kinderpisse / daar na Schijft / Dertot of Schilderd 'er mede / ende gy zult een schoone Couleur zien ; als ofte het Emmerand Dertwe waar.

Een goede maniere om Goud te bereiden dat men daar mede Schryven kan.

Nemt oprecht Salarmoniac , en zeer vet Gom-water / dat moet men zo lang wijben tot dat het een wolt papje word / ende als dan zal men een blad geslagen Goud teffens nemen / ende dat daar wel ander wijben / tot dat het klein zy / en als dan zal men wederom een ander nemen : ende dat ook also gewezen zijnde / wederom een ander / tot dat ook gy des Gouds genoeg hebt. Nota. Dat het zelbe Goud

Goud wel een Pure gewoeben moet worden / neemt het als dan wel rein op / ende doet het in een zuiver Glaze Schagle / met zeer klaar ende zuiver Regenwater / 't zelbe laauw makende / roer 't als dan met een zuiver Deertje wel onder malkanderen / ende laat het staan zinken / giet het Water zoetelijck af / buld het wederom met schoon Water / ende roerd het om ; gg moet het Water zo dikwils af gieten / ende wederom versck op gieten / tot dat alle vettigheid ende onzuiverheid wel of is : Ende als dan zult gg 't Goud zagtsens met een schoon Penteel in de Schelpe doen / ende verspreiden het in bezelbe / laat het als dan droogen : als gg 't gebzuiken wilt / zult gg klaar ende dun Bom-water nemen / ende gebzuiken 't zo het **W. T.** gelleest / maakende niet meer als gg van nooden hebt.

Om het fyn Goud te breeken , dat men daar mede Schildert of Schryft met Pen of Penceel.

Nemt geslagen Goud / ende vier Druppelen Honning / mengt 't al te zamen wel / ende doet het in een Glaasje. Ende als gg 't te werken stellen wilt / zo tempert het met Bom-water / ende 't is gedaan.

Om met Zilver uit de Penne ofte Penteel te Schryven.

Wilt gg nu Zilver bereiden / om daar mede uit den Penne ofte uit den Penteel te schryben / zo handelt daar mede op bezelbe wijze en maniere / als hier boven van 't Goud gezest is / exempt dat gg in plaats van geslagen Goud-bladen / zult moeten nemen geslagen Zilver-bladen : de rest is alles geijst als met het Goud.

Om verheven Letters van Goud en Zilver
te maaken.

Nemmt twee Bollen Lookſ / maakſe wel ſchoon
ende ſtootſe / ende perſt 'er het Sap uit zo ſtijf
als gij kunt. Dan doet 'er in een weinig Inkt / dat het
zwart iſ / ofte een weinig Zaffraan zonder Inkt /
erde ſchrijft daar mede grootachtige Letters / ofte
andere / en laatzſe droogen. Daarna zo overtrekſe
nog eens / om zo dik te maaken als gij die begeert /
ende laatzſe droogen. Als gij u Goud daar op leggen
wilt / zoo maakſe warm met uwen Aſſem / ende
legt daar op uw Goud-blad / bedekt 't dan terſtond
met Catoen ende wrijf het / zo zal 'er aſgaan dat niet
gebat heeft. Zo doende / zal u werk berguld blijven
en verheben / 't welk zal luſtig wezen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lezen als by Nagt.

Mengt Brandewijn en Peſtooten Glimhout te
zamen / 't welk 's Nagts glimt / ende ſchrijft
daar mede op droog Papier / zo zal men 't niet
kunnen lezen als in den Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet te lezen
zyn, dan tegen het Vuur.

Nemmt Salarmoniac, ſtoot het wel klein / ende ſal-
beerd het in 't Water / ſchrijft dan daar mede wat
u beſteft op ſchoon Papier / ende laatzſe droogen.
Als gij het lezen wilt / houd 't Papier tegen 't Vuur /
erde gij zult 't wel lezen. Ofte neemt Limoen-zap /
ofte van Ajuin / wat gij daar mede ſchrijft / en iſ
niet lezelijk dan tegen 't Vuur.

Om Letters en Inkt-vlakken uit te doen op 't Papier:

Nemmt Salpeter ende Onger Koper-rood / van
elkſ een Pond / diſteleert het te zamen. Dan
neemt

neemt een Spongie/ ende maakt die nat in dit Water/ ende wijst daar mede de Letters/ zo zullen zo terstond uitgaan. Ofte anders/ neemt Poeder van wit been ende pleister/ twee Onzen/ wijst het wel klein/ ende mengtze te zamen/ ende tempertze dan met een Dopy van een Ey/ ende bestrijkt daar mede u Letters/ en laatze also droogen. Dit gedaan zijnde/ schraapt het af met een Pennemes/ zo zal 't Papier wit blijven.

Een Water dat de Letters terstond van 't Papier eet.

Neeft een Pond Ongeurs Koper-rood/ drie Pond Salpeter/ vier Onzen Vermillion/ ende vijf Pond Aluin/ Roomsche Foul/ stoot dat te zamen tot Pulver/ ende distilleert het in een Glasen Vat met zagt Vuur/ zo zullen 'er af distilleeren twee Waters/ het een wit ende het ander groen: is 't dat gij neemt een weinig van het eerste/ leg 't op een beschreven blad Papier/ wijbende boortje met een scherp en grove Doek op de Letters/ zo zullen terstond van het Papier af gaan/ ende 't zal zo wit zijn als of 'er nooit Inkt had op geweest. Een tweeden is 't/ dat gij het boortzeide Water warm maakt/ en ober dien damp heub een beschreven blad Papier/ het zal terstond zijn als of het ober tien Jaaren te booren geschreven waer.

Om een Poeder te maaken, daar men de Inkt-vlakken die op 't Papier gevallen zyn, of ook de Geschreven Letteren, kan uit het Papier doen.

Neeft wel gewezen Ceruse/ tempertze met Amandel-melk/ en laatze droogen/ dan zult gijze weder wijben/ ende laatze droogen als oben/ ende dat tot zeven reisen. Ende bewaard dit aldus tot Poeder

der gebzagt. Ende als g^o 't gebzuiken wilt / om de
 Plakken ende het Beschijft mede uit te doen / neemt
 een klein Doehje / in schoon water nat gemaakt /
 wzingt het water uit / ende spreid het op de plaatse
 daar g^o 't gebzuiken wilt / laat 't daar een weinigt
 tijds op leggen / tot dat 't Papier en de Inkt wel
 bogtig daar af geworden zy; daar na neemt 'er dit
 Doehjen wederom af / ende op de plakken of
 Letter dien g^o uit doen wilt / doet een weinigt van
 't boozzeide Cerus-poeder / ende laat 't alsoo een
 geheelen Nagt lang leggen. Des anderen daags
 neemt eenen droogen schoonen Doek / ende wijst 'er
 mede op 't boozzeiden Poeder / het Papier zal 'er
 wit af blijven om daar op te mogen schrijben als te
 vooren / ende beter ook / ende en is het in de eerste
 reise 'er noch niet al uit / zo doet het noch eens /
 ende g^o zult 'er geen gebzek aan vinden.

Om Temperatuur of Gom-water te maaken, om
 verscheiden Verwen mede te temperen.

Nemt een Lood Arabische Gom / ende omtzent
 een halbe groote Root Gommi Traganti, doet
 dit in een zuiver Potje of Kopje / giet daar schoon
 Regen-water ober / twee vingeren breed hoog / laat
 het alsoo toegedekt staan vier dagen lang / dat het
 doozweekt word / daar na neemt een zuiver Stok-
 ken ende roert 't wel onder malhanderen / zet het dan
 op eene kleine gloed; laat het warm worden / maar
 niet zieden / gestadig om roerende om de klanten te
 doen vzekhen ende versmelten / zijk 't dan dooz eenen
 Linnen doek / giet 'er daarna weder zo veel schoon
 Water ober / tot dat het zo dik zy als Boom-olie /
 doet het dan in een Glase Flesse / wel toegestopt
 om u temperatuur te bewaaren dooz stof ende builig-
 heid / maar g^o moet 't alle Dagen met een Stokken
 wel

wel om te roeren tot dat de dikte bergaen ende versmolten is / want de Gomme Traganti, drijft lange boben / al eerze geheel versmolten en veranderd is: Indien gy nu bevind datze weder te dik ende te kleurig is / zo gieter weder klaare water ober als booren. Deze Temperatuur word dooz oudhepd klaar / ende de Tragant. zinkt na de grond / zo datze hoe ouder hoe beter is / gieter dan een weynig Roose water in / om een goede reuk te behouden. Met dit Temperatuur-water behoud gy de Dertwen ligt ende schoon / want de Arabische-Bom alleen / maakt de Couleuren donker ende droebig. Tempereerd dan hier mede uwe Dertwen / ende als zo u verdoogen zo bevochtigze weder met een schoon water: zo zouden anders dooz de Tragant. al te leenig worden: Nog zo gy merkt dat u Inkt / of Dertwen / met ter tyd te dun word / als dan gieter weder van dezen Temperature ober / zo behoud gy al u Becouleurden Inkten altyd schoon

Korte Vragen voor de kleine Kinderen door JACOBUS BORSTIUS.

Vrage **W**ie heeft u geschapen?

Antw. Godt. Gen. 1: 1.

Vrage Hoe veel Goden zijn 'er?

Antw. Een Godt. Deur. 6: 4.

Vrage Wie is die Godt?

Antw. De Vader / Zoon en Heilige Gheest / een Goddijch Wezen en drie Personen. 1 Joh. 5: 7.

Vrage Hoe heeft God den Mensch geschapen?

Antw. Na sijn Beeld goed en op regt. Gen. 1: 2.

Vrage Welk is Gods Beeld?

Antw. Vereenighhepd ende Hooghhepd. Eph. 4: 24.

Vrage Heeft den Mensch dat Beeld nog?

Antw. Neen hy heeft het verlooren dooz de Zonde. Psal. 7: 29.

Vrage Wat is Zonde?

Antw. Ongerechtighepd. 1 Joh. 3: 4.

Vrage Waer upt kent gy de Zonde?

Antw. Upt de Wet Gods. Rom. 3: 20.

Vrage Wat is de Wet Gods?

Antw. Een regel van ons leven. Gal. 6: 16.

Vrage Wat eyscht de Wet Gods van ons?

Antw. God lief hebben boben al / ende onze naasten / als ons zelven. Matth. 22: 37 / 43.

Vrage

5
Vrage Konnen wy dat volkome-
lyk doen?

Antw. Neen. Spruk. 20 : 9.

Vrage Waaron niet?

Antw. Om dat wy Verdozven
zyn. Cit 3 : 3.

Vrage Van waar komt die ver-
doztheit?

Antw. Van Adam. Rom. 5 : 12.

Vrage Wat heeft Adam gedaen?

Antw. Van den Verhoden Boom
gegeten.

Vrage Hoe heet die Boom?

Antw. De Boom des Kennisse van
Goed en kwaad. Gen. 2 : 9.

Vrage Waaron was dat Zonde?

Antw. Om dat Godt het verbo-
den had. Gen. 2 : 16 / 17.

Vrage Waar bleef Adam doe?

Antw. De Engel met een Zwaard
jaagde hem upt het Paradyf.
Gen. 3 : 24.

Vrage Welke is de Straffe van
de Zonde?

Antw. Dood en Hel. 2 Theff. 1 : 9

Vrage Wie heeft de Wel gemaakt?

Antw. Godt de Heere.

Vrage Dooz wien?

Antw. Dooz de kwade kinde-
ren / en alle Godtlooze Men-
schen. Matth. 23 : 41.

Vrage Wat zyn kwade Kinderen?

Antw. Die haer ouders / ende
Meesters ongehoozsaam zyn /
ende Godts Geboden veragten.

Vrage Wat Straffelenzenze inde hel?

Antw. Zy zjanden in het Eeu-
wige Vyrt. Mart. 9 : 48.

Vrage Wildt gy daar zyn?

Antw. Neen / ik waar geerns in
den Hemel.

Vrage Wie zal daar in komen?

Antw. Alle goede Kinderen en Ge-
loobige Mensen. Joh. 5 : 29.

Vrage Wat doenze daar?

Antw. Zy zingen / Heflig / Hef-
lig / Heflig is de Heere
der Heerschaoren. Openb. 4 : 8.

Vrage Wie zal ons daar bzingen?

Antw. Onze Zaligmaaker?

Vrage Wie is uwe Zaligmaaker?

Antw. Jesus Christus. Mart. 1 : 21.

Vrage Hoebandy Persoon is hy?

Antw. Godt en Mensch. 2 Tim. 2 : 5.

Vrage Is hy Godt ban eeuwicheyt?

Antw. Ja hy is Godt ban eeuwicheyt
der ewicheyt. Joh. 1 : 1.

Vrage Wanneer is hy Mensch
gewozen?

Antw. In de Welheyt des Opdags.
Gal. 4 : 4.

Vrage Wyt wien is hy gebooren?

Antw. Wyt de Magt Maria.

Luc. 2 : 7.

Vrage Dooz wienz kragt is dat
geschied?

Antw. Dooz de kragt des Hefli-
gen Geests. Luc. 1 : 35.

Vrage Waar mede maakt hy ons
Zalig?

Antw. Met zyn Lyden ende
Sterften. 1 Petz. 3 : 18.

Vrage Onder wat Rigter heeft
hy geleden?

Antw. Onder Pontius Pilatus
Joh. 19 : 15.

Vrage Wat dood is hy gestorven?

Antw. De dood des kruysfess.
Phil. 2 : 8.

Vrage Dooz wien is hy gestorven?

Antw. Dooz zyn Volk. Matt. 1 : 22.

Vrage. Wie is zyn Volk?

Antw. Alle Geloozige. Joh. 3 : 26.

Vrage Wat is gelooben?

Antw. Met zyn Vert op Godt
betrouwen. Heb. 11 : 1.

Vrage Is het genosy dat men
zeyd ik geloude?

Antw. Neen / men moet hem be-
heeren. Matt. 7 : 21.

Vrage Wat is beheeren?

Antw. Zyn leven te beheeren.
Matt. 3 : 8.

Vrage Waar in bestaat de beteringel?

Antw. In het kwaad te laten en
het goed te doen. Hes. 1 : 17.

Vrage Hondt gy den Hemel base
mede verdienen?

Antw. Neen / Christus heeftze dooz
ons verdiend. Luc. 17 : 20.

Vrage Waar dooz wordt het Ge-
loobe verstercht?

Antw. Dooz de Sacramenten.

Vrage Wat is een Sacrament?

Antw. Een Leeken en Regel van
Godts genade. Rom 4 : 1.

Vrage Hoe veel Sacramenten zyn
er?

Antw.

Antw. Twee den Heiligen Doop
 en het Isepligen Wondmaal.
 1 Coz. 12: 13
Vrage Wat becuypdt den Doop?
Antw. De af-wasschinge der Zon-
 de. Hand. 2: 16.
Vrage Kan het ytterlijch Water
 of Zogden af wasschen?
Antw. Neen/ Chyssi Bloed rypnigt
 ons van alle Zonden. 1 Joh. 1: 7
Vrage Waaron moet men de
 Kinderkens Doopen?
Antw. Om datze in Godtz Ver-
 bond zijn. Hand. 2: 29
Vrage Wat becuypdt het Woud in
 t Wondmaal?
Antw. Chyssi Lighaam Matt. 26: 26
Vrag. Waerom wozd dat Woud
 gebroken?
Antw. Om dat Chyssi Lighaam aan
 hetzups gebroken is. 1 Coz. 11: 24
Vrage Wat becuypdt de Wijn?
Antw. Zijn Bloed. Matt. 26: 27
Vrage. Wie heeft dat A-gesteld?
Antw. Chyristus doe op sterben
 soude. 1 Coz. 11: 28.
Vrage Dooz wien?
Antw. Dooz de Geloobige / die
 hare zinnen begehoren.
Vrage Waar toe heeft hy dat
 A-gesteld?
Antw. Tot zyn gedagtenis. Luc.
 22: 19.
Vrage Wat moet men daar by
 gebruiken?
Antw. Chyssi Lyden en Ster-
 ven. 1 Coz. 11: 26.
Vrage Is Chyssi Lighaam dan
 niet in t Woud?
Antw. Neen: het is in den Hemel /
 en zal daar blyven tot de Jong-
 sten Dag. Hand. 2: 41.
Vrage Wat zal hy dan komen doen?
Antw. Ozdeelen de Lebrendige
 en de Dooden 1 Tim. 5: 1.
Vrage Wie moet men van het
 Wondmaal afhouden?

Antw. De onbekeerde Menschen.
 die van de Waarheyt af-dwa-
 len. 1 Coz. 5: 11.
Vrage Waar dooz moet men die
 af houden?
Antw. Dooz de Sleutelen / des
 Hemeles chs.
Vrage Welk zijn die Sleutelen?
Antw. De verhoudinge des Wouds
 en der Kercklike tugt. Matth.
 16: 19.
Vrage Wat zijn wy schuldig dooz
 onze Verloffinge?
Antw. Dankbaarheyt aan Godt.
 Psalm 50: 14
Vrage Waar in bestaat onze
 Dankbaarheyt?
Antw. In de keeringe Ps. 50: 23
Vrage Kan de Menschen heel
 zelven keeren?
Antw. Neen / Godt geeft de ke-
 heringe ten Leven. Hand. 11:
 18.
Vrage Waar dooz werkt hy die? -
Antw. Dooz zijn Woud en Grefte.
 Jes. 59: 21.
Vrage Welk zijn de Dugten van
 de keeringe?
Antw. Guede Werken. Mt. 5: 8
Vrage Wat zijn Goede Werken?
Antw. Datn die Godt behagen.
Vrage Wat behaagt Godt?
Antw. Dat gedaen wozd upt wa-
 ren Geloobe / tot Godtz ere
 en na zyn Wet. Hebz. 11: 6.
Vrage Welke is het voornaamste
 Goede Werk?
Antw. Het Gebed.
Vrage Wie moet men aanbidden?
Antw. Godt alleen. Matth. 4: 10.
Vrage Waaron moet men de
 Hepligen niet aanbidden?
Antw. Om dat haar die ere niet
 toe en komt. Opnd. 19: 10.
Vrage Hoe moeten wy Bidden?
Antw. Onze Vader die in de He-
 meln zyt / enz. Matth. 6: 5.

Korte Vragen, genomen uit het Nieuwe Testament.

Vrage Waar werd de Heere
 Jesus Geboren?
Antw. Te Betslehem / Luc. 2:

vers 4 / 5 / 6.
Vrage Waaron heet hy dan Je-
 sus van Nazareth?
Antw.

Antw. Om dat hy daar is op
 geboerd. Matth. 2: 23.
 Vrage Op wat tijd is hy geboor-
 ren?
 Antw. In de dagen Herodes.
 Matth. 2.
 Vrage Hoe wist Herodes dat?
 Antw. De wijzen upt 't Oosten
 kwamen herzeggen Matth. 2: 1/2.
 Vrage Waar upt wisten zy dat?
 Antw. Zy hadden zijn Sterre ge-
 zien. Matth. 2: 3.
 Vrage Wat dede Herodes doe?
 Antw. Hy liet alle de kinderen te
 Bethlehem doodden / Matth. 2:
 vers 16.
 Vrage Doodden hy den Heere
 Christus ook?
 Antw. Neen / die was geblugt
 in Egypten / Matth. 2: 14.
 Vrage Hoe oud was hy doe hy
 begon te Prediken?
 Antw. Dertig Jaaren / Luc. 3:
 23.
 Vrage Hoe veel Apostelen had hy?
 Antw. Twaalf / Matth. 10: 1.
 Vrage Wat Wirakelen dede hy?
 Antw. Hy maakte de Zichte ver-
 zond en de Goode lebendig /
 Matth. 11: 5.
 Vrage Waarom boer de Rijke
 Man in de Hel?
 Antw. Om dat hy Lazarus niet
 en wilde geben de Ruzpmerkens
 die van zijn Tafel vielen. Luc.
 26. 21 / 23.
 Vrage Waar hoer Lazarus?
 Antw. De Engelen droegen hem
 in Abrahams Schoot / Luc. 16:
 22.
 Vrage Waar is dat?
 Antw. In de Hemel / Matth.
 8: 2.
 Vrage Wat zeyd Christus van de
 kinderen?
 Antw. Laat de kinderen tot
 my komen / want het Konink-
 ryk der Hemelen komt haar
 toe. Matth. 19: 14.

Vrage Wat zeyd Paulus van de
 Sterighepd?
 Antw. Sterighepd is Afgoderpe /
 en een Woetel van alle kwaad /
 Col. 3: 5. 1 Tim. 6: 8.
 Vrage Waar mede moeten wy
 dan te vreden zijn?
 Antw. Met kost en kleederen /
 1 Tim. 6: 1.
 Vrage Daarom dat?
 Antw. Om dat wy niet in de
 Wereld gebzagt hebben en wy
 zullen daar ook niet upt dya-
 gen. 1 Tim. 6. 7.
 Vrage Wat zeyd hy van de Dron-
 haardg?
 Antw. Datze geen deel hebben in
 't Rijke Godts. 1 Cor. 6: 10.
 Vrage Wat zeyd Petrus van de
 Hoeverdige?
 Antw. Godt wederkaat de Ho-
 verdige / maar de Nederigen
 geeft hy genaden / 1 Petri 5: 5.
 Vrage Waar dooz word de Dupa-
 del verdraven?
 Antw. Dooz een vast Geloobe /
 1 Petri 5: 8 / 9.
 Vrage Wat zeyd Joannes van de
 Wereld?
 Antw. Kinderkens hebt de We-
 relt niet lief / 1 Joh. 2: 15.
 Vrage Waar moet men meest om
 arbeypden?
 Antw. Om de Spijze die niet
 vergaet / Joh. 6: 27.
 Vrage Wat moet men allermeest
 zoeken?
 Antw. Het Koninkryke Godts.
 Matth. 6: 33.
 Vrage Wien moet men meest
 vreezen?
 Antw. Hem / die Lijf en Ziele
 kan verderbe in de Helle /
 Matth. 10: 28.
 Vrage Waar ober moeten wy
 meest verblifd zijn?
 Antw. Dat onze Naamen ge-
 schreuen zijn in de Hemel. Luc.
 10: 20.

E I N D E.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

